

**KTO KARATAY ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
ODYOLOJİ ANABİLİM DALI
ODYOLOJİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**İŞİTME KAYIPLI BİREYLERİN EBEVEYNLERİNE YÖNELİK AİLE
EĞİTİM PROGRAMI UYGULAMASI VE PROGRAMIN EBEVEYNLER
ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN İNCELENMESİ**

Mustafa KIZILTAŞ

Yüksek Lisans Tezi

**KONYA
Ocak 2023**

İŞİTME KAYIPLI BİREYLERİN EBEVEYNLERİNE YÖNELİK AİLE EĞİTİM
PROGRAMI UYGULAMASI VE PROGRAMIN EBEVEYNLER ÜZERİNDEKİ
ETKİSİNİN İNCELENMESİ

Mustafa KIZILTAŞ

KTO Karatay Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Odyoloji Anabilim Dalı
Odyoloji Tezli Yüksek Lisans Programı

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi İclal ŞAN

Konya
Ocak 2023

BİLDİRİM

Enstitü tarafından onaylanan Yüksek Lisans tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını basılı veya dijital biçimde arşivleme ve aşağıda belirtilen koşullar dahilinde erişime açma iznini KTO Karatay Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle, Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak ve gelecekteki çalışmalar (makale, kitap, lisans, patent vb.) için tezimin tamamının veya bir bölümünün kullanım hakları yalnızca bana ait olacaktır.

Tezimin bütünüyle kendi çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izinle kullanılması zorunlu olan kaynakları, yazılı izin alarak kullandığımı ve istenildiğinde izinlerin suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayımlanan “Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge” kapsamında, tezim, aşağıda belirtilen koşullar haricince, YÖK Ulusal Tez Merkezi ve KTO Karatay Üniversitesi Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

☐ Enstitü / Fakülte Yönetim Kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir.¹

☐ Enstitü / Fakülte Yönetim Kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 6 ay ertelenmiştir.²

☐ Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir.³⁴

25 Ocak 2023

Mustafa KIZILTAŞ

¹ MADDE 6(1) Lisansüstü tezle ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

² MADDE 6(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internette paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkânı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.

³ MADDE 7(1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan iş birliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

⁴ MADDE 7(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

ETİK BEYAN

KTO Karatay Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez/Proje Hazırlama ve Yazım Kurallarına uygun olarak Dr. Öğr. Üyesi İclal ŞAN danışmanlığında tarafımdan üretilen bu tez/proje çalışmasında; sunduğum tüm veri, enformasyon, bilgi ve belgeleri bilimsel etik kuralları çerçevesinde elde ettiğimi, tüm değerlendirme, analiz, bulgu ve sonuçları bilimsel usullere uygun olarak sunduğumu, tez/proje çalışmasında yararlandığım kaynakların tümüne bilimsel normlara uygun biçimde atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, tezimin/projemin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

25 Ocak 2023

 Mustafa KIZILTAŞ

Tüm işitme kayıplı bireyler ve ebeveynlerine.

TEŞEKKÜR

Lisans ve yüksek lisans eğitimim süresince her zaman desteğini esirgemeyen, her yenik düştüğümde beni tekrar cesaretlendiren, bazen kinayeyle bazen de kahkahalarıyla beni korkutup kendime getiren, yüksek öğrenimim boyunca anne edasıyla yanımda duran, ne kadar teşekkür etsem de az olan sevgili ve saygıdeğer hocam Dr. Öğr. Üyesi İclal ŞAN'a;

Her anksiyete krizinde ne yapacağımı söylemekten çok yanımda durarak bu süreci atlatmamı sağlayan kafamı dağıtıp kendime gelmem için ülkenin öte ucundan gelip hava almam için buradan uzaklaştıran en yakın arkadaşım ve sevgili dostum Öğretmen Kemal ÖZKAN'a;

Beni bu stresli tez sürecinde yaptıkları şakalarla güldüren ve esprileriyle soğutan sevgili arkadaşlarım Öğretmen Pınar ORHAN ve Öğretmen adayı Zeynel Abidin AYDIN'a;

Yaptığı akademik öneriler, bilimsel yöntemler ve psiko-sosyal durum önerileri sayesinde bu tezi başarıyla bitirmemi sağlayan arkadaşım Doç. Dr. Ahmet ÖZALP'e;

Bu çalışmamın gerçekleşmesi için ellerinden gelenin çok daha fazlasını yaptığına inandığım o güzel öğrencilerimin güzide ebeveynlerine;

Bu çalışmamı tamamlamam için beni hayata tekrardan bağlayarak bir yaşama şansı daha veren başta Necmettin Erbakan Üniversitesi Meram Tıp Fakültesi hocaları Doç. Dr. Bahar KANDEMİR ve Doç. Dr. İbrahim ERAYMAN hocalarım olmak üzere tüm intaniye doktorları, hemşireleri ve diğer personellere;

Hepsinden de önemlisi sürekli “Bitti mi tez?” diyerek anksiyetemi arttıran fakat bu dünyadaki tek yaşam sebebim olan biricik aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

25 Ocak 2023

Mustafa KIZILTAŞ

ÖZET

Mustafa KIZILTAŞ

İşitme Kayıplı Bireylerin Ebeveynlerine Yönelik Aile Eğitim Programı Uygulaması ve
Programın Ebeveynler Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi

Yüksek Lisans Tezi

Konya, 2023

Çocuklar yaşamın ilk yıllarını öncelikle bir aile ortamında geçirdikleri için evde alınan eğitim, sonraki yılların temelini oluşturmaktadır. Bu bakımdan ailenin eğitimiyle çocuğun gelişimi arasında doğru orantı vardır. Bir aile eğitimi uygulaması olan bu çalışma, işitme kayıplı bireye sahip ebeveynlerin, ebeveynlik becerilerini ve bilgilerini geliştirmesi, çocuklarının gelişimini desteklemesi ve karşılaşılan sorunlarla başa çıkabilme yöntemlerini keşfetmesi, aile yapısını güçlendirmesi ve aile üyelerinin daha sağlıklı ve mutlu olmalarını sağlayacak bilgi ve becerileri kazandırması açısından önemlidir. Çalışmanın amacı; işitme kayıplı çocuğa sahip ebeveynlerin sorun ve ihtiyaç analizlerinin yapılarak, analiz sonuçları doğrultusunda aile eğitim programının içeriklerinin oluşturulup uygulanması ve program öncesi-sonrası ailelerden alınan bilgilerin değerlendirilerek aile eğitim programının ebeveynler üzerine etkisinin incelenmesidir. Çalışma, gönüllü olarak katılım sağlayan işitme kayıplı çocuğa sahip 10 ebeveynle gerçekleştirilmiştir. Ebeveynler 7 ayrı kategoriden oluşan toplam 10 oturumluk bir eğitime katılmışlardır. Eğitimin etkinliğini ölçmek amacıyla Aile Eğitimi Programı Değerlendirme Formu, her kategori için ayrı ayrı oluşturulan sorularla her eğitim oturumundan önce ve sonra ebeveynlere uygulanmıştır. Gerçekleştirilen aile eğitimi programına katılan ebeveynlerden çoğunu anneler ve eğitim düzeyi daha düşük bireyler oluşturmaktadır. Ancak, uygulanan aile eğitimi programı sonucunda ebeveynlerin eğitim durumlarıyla bu eğitimden sağladıkları yarar arasında pozitif korelasyon olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Aile eğitimi sonucunda ilk test ile son test arasında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. Bu sayede aile eğitimi uygulamasının başarılı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmayla bilimsel temelli ve ailelerin tüm ihtiyaçlarını karşılayan aile eğitimi programı uygulamasının önemi ve yarattığı etkiler konusunda önemli bilimsel sonuçlara ulaşılmıştır. Bu çalışma sonucunda, hazırlanan aile eğitim programının kullanılabilirliği ve ebeveynler üzerindeki etkisine yönelik literatür katkısı sağlanmıştır.

Anahtar Kelimeler

İşitme kaybı, aile eğitimi programı, rehabilitatif odyoloji, işitme engelliler

ABSTRACT

Mustafa KIZILTAŞ

Application of a Family Education Program for Parents of individuals with Hearing Loss and
the Study of the Effect of the Program on Parents

Master's Thesis

Konya, 2023

Since children spend most of their first years in a home environment, home education forms the basis for subsequent years. In this regard, the upbringing of the family has a direct connection with the growth of the child. This research is a family education exercise and it is important for parents with hearing loss to develop their parenting skills and knowledge, support their children's development and discover ways to cope with problems that arise, strengthen family structures and encourage family members to do the same. Impart knowledge and skills to make them healthier and happier. Research purpose; The purpose of this study is to analyze the problems and needs of parents of hearing-impaired children, formulate and implement the content of the family education plan based on the analysis results, and test the effect of the family education plan by evaluating the information provided by the family before and after the plan. Parents are assessed. The study was conducted among 10 volunteer parents of children with hearing loss. Parents attended a total of 10 lessons in 7 different categories. To measure the effectiveness of the training, parents received a home education program evaluation form before and after each training session, with separate questions created for each category. Parents who participate in home education programs are mostly mothers and those with lower education levels. However, as a result of the home education programs carried out, it was concluded that there was no positive correlation between the level of parental education and the benefits they received from such education. A significant positive relationship was found between the first test and the last test due to family upbringing. In this way, it is determined that the application for forming a family is successful. Through this research, important scientific results have been achieved on the importance and effects of scientifically sound and family-friendly home education. As a result of this study, a literature contribution was made on the applicability of the created homeschooling programs and their impact on parents.

Keywords

Hearing loss, family education program, rehabilitative audiology, hearing impaired

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM.....	ii
ETİK BEYAN	iii
TEŞEKKÜR	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLolar DİZİNİ	x
SİMGELER DİZİNİ.....	xi
KISALTMALAR DİZİNİ	xii
1. GİRİŞ	1
2. GENEL BİLGİLER.....	4
2.1. Aile ve Ebeveynlik	4
2.1.1. Aile Eğitimi.....	8
2.1.2. Aile Eğitimi Programının Kısa Tarihçesi	11
2.1.3. Aile Eğitimi Program İçerikleri	13
2.1.4. İşitme Kayıplı Ailelere Aile Eğitiminin Verilmesinin Temel Amaçları.....	15
2.1.5. Aile Eğitimi Programının Yararları	18
2.2. İşitme Kaybı	20
2.2.1. İşitme Kaybının Çocuk Gelişimine Etkisi	23
2.2.2. İşitme Kayıplı Çocuklarda İletişim ve Eğitim Yöntemleri	23
2.2.3. İşitme Kayıplı Çocukların Eğitimi.....	24
2.2.4. İşitme Kayıplı Çocuğa Sahip Ebeveynler ve İşitme Kayıplı Olan Çocuklarına Yönelik Tutumları.....	24
3. GEREÇ VE YÖNTEM	26
3.1. Bireyler	26
3.1.1. Çalışmaya Dahil Edilme Kriterleri	26
3.1.2. Çalışmaya Dahil Edilmeme Kriterleri	26
3.2. Eğitim Programının İçerikleri.....	26
3.3. Kullanılan Değerlendirme Araçları	29
3.4. İstatistiksel Analiz	29
3.5. Aile Eğitimi Değerlendirme Formu.....	30
4. BULGULAR	32

5. TARTIŞMA	37
6. SONUÇ	39
KAYNAKLAR.....	40
EK – 1.....	47
ÖZGEÇMİŞ	48

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. Ön Test ve Son Teste İlişkin Betimleyici İstatistikler	32
Tablo 2. Bireylerin Yaş ve Cinsiyet Dağılımları.....	32
Tablo 3. Bireylerin Eğitim Durumu ve Mesleklerinin Dağılımları.....	33
Tablo 4. Bireylerin Günlük Çalışma Süresi ve Gelir Düzeyinin Dağılımı	33
Tablo 5. Aile Eğitimi Değerlendirmelerinin Ön Test-Son Test Sonuçlarının Karşılaştırılması	34
Tablo 6. Her Bir Ön Test ve Son Test Sonuçlarının Karşılaştırılması	35

SİMGELER DİZİNİ

Simge	Açıklama
$>$	Büyük
$<$	Küçük
$\pm$	Artı eksi
$\leq$	Küçük eşit
$\geq$	Büyük eşit
$\%$	Yüzde
n	Kişi sayısı
dB	Desibel

KISALTMALAR DİZİNİ

Kısaltma	Açıklama
AÇEV	Anne Çocuk Eğitim Vakfı
AODA	Aile Okuryazarlık Destek Ağı
ASHB	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
AVT	Auditory Verbal Therapy
BMÇYF	Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
ÇHGM	Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü
DSÖ	Dünya Sağlık Örgütü
HEM	Halk Eğitim Merkezi
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
RAM	Rehberlik Araştırma Merkezi
SB	Sağlık Bakanlığı
SHÇEK	Sağlık Hizmetleri Çocuk Esirgeme Kurumu
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
TDK	Türk Dil Kurumu
TFLSN	The Family Literacy Support Network
TSM	Toplum Sağlığı Merkezi
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UNICEF	United Nations International Children's Emergency Fund
WHO	World Hearing Organization

1. GİRİŞ

Yetişkinler eğitimlerini yaşam boyu sürecek ilgi ve ihtiyaçları çerçevesinde alma eğilimindedirler. yetişkin olarak kimlerin kabul edileceği ve yetişkinliğin ne olduğu kavramları araştırmacılar tarafından üzerinde durulan konular arasındadır. Yetişkin eğitimi, yetişkin olarak kabul edilen kişilerin becerilerini geliştirdikleri, bilgiyi artırdıkları, teknik veya mesleki yeterlilikleri geliştirdikleri, kişisel gelişim açısından tutum ve davranışları iyileştirdikleri ve değişim ile bağımsızlığı dengeledikleri süreçtir (Titmus vd., 1985). Bu tanım, yetişkin eğitiminin farklı şekillerde olabileceğini ve geniş kapsamda olabileceğini göstermektedir. Bu nedenle, uygulamalarda farklı özelliklerde yetişkin eğitimi programları kullanılmaktadır. Alanda yetişkin eğitimi programlarının; aile, mesleki, güzel sanatlar, sosyal hizmetler, okuma-yazma gibi konularında olduğu görülmektedir. Bu programlar arasında özellikle aile eğitimleri özel yere sahiptir (Yazar, 2012). Aile kavramı, yetişkin olarak anne-baba veya ebeveynlerden oluşan sosyal bir kurumdur. Aile eğitimi ise özellikle ebeveynlere veya aile içindeki diğer yetişkinlere, çocuklarla birlikte nitelikli yaşam sürdürebilmelerine yardımcı olacak bilgileri ve aile bireylerinin sağlıklı, mutlu ve sorumluluk alabilen bireyler olmaları için gerekli bütün becerileri kazanmalarını sağlayacak içeriğe sahiptir (Ural, 2010).

Aile eğitiminin önemi son yıllarda tüm toplum tarafından kabul edilmiş ve bu alandaki eğitim, program geliştirme ve bilinçlendirme çalışmalarının sayısı önemli ölçüde artmıştır (Tezel Şahin ve Kalburan, 2009). Çocukların gelişimini desteklemek için ebeveynlerin güncel bilgilere sahip olması ve bu bilgileri uygulamaya koyması gerekmektedir (Ay, 2015). Çocuklarını yetiştirmede kendilerini yetersiz ya da desteğe ihtiyaç duyan ebeveynler, devletin ve STK'lerin (Sivil Toplum Kuruluşu) düzenlediği eğitimlere katılmayı gerekli görmektedirler (Kılıç, 2010). Bu çalışma sonucunda işitme kayıplı çocuğa sahip aileler için hazırlanan aile eğitim programının etkinliği, uygulanabilirliği, katkıları, yararları ve eksik yönlerinin belirlenmesi, ailenin bu eğitimlere olan ihtiyacının bilimsel olarak tespit edilmesi, ilerleyen çalışmalarda araştırmacıların ilgilerinin bu alana yöneltilerek, işitme kayıplı çocuğa sahip ailelere verilecek aile destek hizmetlerinin yaygınlaşması sağlanabilecektir.

Aile eğitimi programları konusunda yapılan bilimsel çalışmalar, aile içinde yetişen çocukların, hem bireysel hem de toplumun kalkınmasına olumlu etkileri olduğunu göstermektedir. Ayrıca araştırmalarda, ebeveynler arasındaki iletişimin pozitif yönde güçlenmesini sağladığı, aile içinde çok büyük sorumluluğa sahip olan annenin güçlenmesini sağladığı ve özgüvenini

arttırdığı, çocuklarının okul başarısını arttırdığı belirtilmektedir. Aile eğitiminin ve aile eğitim programlarının önemli olduğu hususlar arasında çocukluk dönemlerinde yaşanan sağlık açısından engeller bulunmaktadır. Bu engellerden birisi de işitme kaybıdır. Bu çalışmada ise işitme kayıplı bireylere sahip ebeveynlerin aile eğitimi programı kapsamında eğitimler alması, bu eğitimlerin etkinlik düzeylerinin ölçülmesi, bu veriler ışığında ulusal bir eğitim programı hazırlanması için önerilerde bulunulması amaçlanmaktadır (Ural, 2010).

Bu çalışma, işitme kayıplı bireye sahip ebeveynlerin bilgi gereksinimi, duygusal destek gereksinimi, maddi destek gereksinimi, aile işleyişi koruma gereksinimi, toplumsal hizmetlere erişim gereksinimi, odyolojik, tıbbi ve rehabilitatif bilgi gereksinimi ve diğer gereksinimlerinin giderilmesine yönelik mevcut programlardan daha kapsamlı ve yaygın etkisi daha yüksek bir aile eğitim programının hazırlanarak uygulanması ve etki oranının ölçülmesi şeklinde gerçekleşmiştir. İşitme kayıplı bireye sahip ebeveynlerin sorun ve ihtiyaçlarına yönelik hazırlanan bir aile eğitimi programının içeriklerinin oluşturulup uygulanması ve program öncesi-sonrası ailelerden alınan bilgilerin değerlendirilerek aile eğitim programının ebeveynler üzerine etkisinin incelenmesi yöntemiyle gerçekleştirilmiştir.

Bu çalışmada, ailelerde çocuk gelişimi, işitme fonksiyonu ve odyoloji, işitsel rehabilitasyon, işitme kayıplı çocukların eğitimi, işitme kayıplı çocuğa sahip ebeveynler ve işitme kayıplı olan çocuklarına yönelik tutumları, çocuk ve ebeveynlerin sağlık, beslenme, hijyen ve kişisel temizlik, sosyal haklar, kuruluşlar, dernekler ve sosyal programlar gibi konularda genel bilgi düzeylerinin değerlendirilmesi ve uygulanan aile eğitimi programı sonunda yapılan eğitim öncesi ve sonrası değerlendirmeler neticesinde aile eğitim programının etkinlik düzeyinin ölçülmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın temel amacının aileleri daha bilinçli bir düzeye taşımak olması nedeniyle bu amaca paralel şekilde araştırmaya sonucunda ailelerin test sonuçlarında pozitif yönde bir artış olması beklenmektedir. Bu bağlamda araştırmanın soruları ve hipotezleri aşağıda verilmiştir:

- a. Eğitim sonrasında ailelerin genel bilgi ve farkındalık düzeylerinde önemli bir artış olmuş mudur?

H₁: İlk test ve son test ortalamaları arasında anlamlı fark vardır.

H₀: İlk test ve son test ortalamaları arasında anlamlı fark yoktur.

- b. Toplam 7 kategoride verilen eğitim sonrası yapılan değerlendirmelerde, herbir formun skorlarında önemli bir artış olmuş mudur?

H₂: Her bir formun ilk test ve son test skorları arasında anlamlı fark vardır.

H₀: Her bir formun ilk test ve son test skorları arasında anlamlı fark yoktur.

Araştırmada, işitme kayıplı çocuğa sahip ailelere çocuklarının nasıl işittiği, cihaz kullanımındaki önemli noktalar, cerrahi operasyonlar, işitsel rehabilitasyon süreci, çocuk gelişim basamakları, davranış bozuklukları, sosyal uyum becerilerinin kazanımları, yasal haklar ve özgürlükler gibi birçok alanda eğitimler verilerek ailelerin farkındalığının ve bilgi düzeylerinin artırılması hedeflenmiştir.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Aile ve Ebeveynlik

İnsanlar sosyal birimlerdir. İnsan ve toplum arasındaki ilişki yaşam arayışı ile başlar. Bu nedenle, hayatta kalmak için gerekli koşulları (barınak, yiyecek, giyecek vb.) Sağlama işlevi görür. Bu sayede hemcinslerini hedeflerine ulaşmak için çalışmaya yönlendirir. Bireyler, kendi kendini tanımlama süreçlerinde tüm aile yapısını yansıtır. Şartlar uygun olduğunda kendi ailesini kuracak ve kendi çevresini yaratacaktır. Daha doğrusu, öğrendiği aile türüne bağlı olarak, bir aile kurmak için olasılıkları ve koşulları kullanır. Bu roller nesilden nesile tekrarlanır. Hayat kurtarmak için yapılan bu varlığını sürdürme çabasına çevredeki tüm unsurların etkisi (geleneksel, ahlaki, dini, estetik ve diğer faktörler) eklenir. Aile, yaşadığımız dünyada toplumun en temel kurumlarından birisi olarak görülmektedir. Yasal bağlamda da, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinde “Aile toplumun doğal ve temel birimidir”, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 41. Maddesinde ise “Aile, Türk toplumunun temelidir” şeklinde belirtilerek ailenin toplumun en temel yapı taşı olduğunu oluşturduğu gösterilmiştir. Bu iki yaklaşımda sosyal kabul olarak ailenin toplum ve devlet tarafından korunmasının gereğini vurgulamaktadır (Kılınç, 2011).

Aile kurumunun kavramsal olarak araştırmacılar tarafından tanımlanmasında ortak vurgular yapılmıştır. Bunlar; aile, eşler, çocuklar ve kardeşler arasındaki güçlü bağların olması ve karşılıklı ilişkilerden oluşması ve evlilik yoluyla gerçekleşmesi nedeniyle akrabalığa dayanan toplumun en küçük sosyal birimi olmasıdır (TDK, t.y.). Aile, birbirine duygusal açıdan bağlanmış, yetişkin eş ve çocuklardan oluşan, duygusal hak ve sorumluluklar ile sosyal ve ekonomik sorumlulukları paylaşan bir sosyal sistemi oluşturmaktadır. Günümüzde aile kavramı ile ‘çekirdek aile’ olarak tanımlanan anne, baba ve çocuklar anlaşılmaktadır (Gunnoe vd., 2006).

Bell (aktaran Bulut, 1993) tarafından aileyle ilgili dört ayrı yaklaşımı tanımlanmıştır. Birincisi, aile üyelerinden birinin düşüncelerine dayalı ortak duyguların ve zevklerin oluşmasıdır. İkincisi, ailenin kültürel bir yaklaşım içinde olmasıdır. Bu bakış açısı aileyi, kuramsallaştırır. Üçüncüsü, ailenin sosyal en küçük birim olarak alınıp, sistem yaklaşımıyla örtüştürülmesidir. Dördüncüsü ise ailenin toplumsal normlar dahilinde bir grup olarak görülmesidir. Dünyada yaşanan toplumun kültürel yapısı üzerinden aile kavramının tanımı ülkelerin gelişmişlik düzeylerine paralel olarak değişiklik göstermektedir (s. 172).

Birleşmiş Milletler tarafından aile “sayım ve kan, yasa ve evlilik yoluyla birbirlerine belirli derecelerde akrabalıkları bulunan hane halkı üyelerinden meydana gelen bir gruptur” şeklinde

tanımlanmaktadır. Dünya genelinde, Birleşmiş Milletlerin bu tanımı, sayımlarda ve araştırmalarda temel alarak alınmaktadır (Demirbaş, 2006). Aile; kan bağı yoluyla bağlı, tek bir haneden oluşan, eşler ve çocuklardan oluşan, yasal olarak medeni kanunla yasal güvence altına alınmış, duygusal birliğe sahip bir kurum olarak da tanımlanabilir (Emanet, 2011). Bireyler aile içinde sosyal bir stüye sahiptir ve ölünceye kadar ailenin bir üyesi olarak kalır. Aile bireylerin yaşamı süresince etkiler. Aile; birlikte yaşanan bireylerle; biyolojik, psikolojik ve sosyolojik özellikleriyle varlığını sürdüren evrensel özelliklere sahip tek kurumdur. Özgüven (aktaran Evirgen, 2010) tarafından aile yapısı, “toplumun ve bireylerin bağımlı ve bağımsız olma, sevmeye, sevilme, sevgiyi paylaşma, korunma ve barınma, çocukların sosyalleştirilmesi ve yetiştirilmesi, cinselliği, üretimi, güven sağlama, statü edinmesi, kendini gerçekleştirme, biyolojik, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarına cevap vermek” gibi fonksiyonları olduğu belirtilmiştir (s. 3).

İnsan sosyal bir canlıdır ve çevresiyle ilk bağlantısına ailesinde başlar. Aile bireyleri ve çocuklar arasındaki etkileşim sonucu oluşan sosyalleşme ilk olarak aile ortamında başlamaktadır. Sosyalleşme dışında, aile bireylerinin bilişsel, motor, dil ve konuşma ve duygusal gelişimleri ilk olarak aile ortamında desteklenir (Demir, 2011). Literatürde aile, sosyal birliktelik nedeniyle, örgütlü ve sosyal bir kurum ve yapı şeklinde kategorilerle de tanımlanmaktadır (Gökçe, 1976). Yapılan bütün tanımlamalar, aileyi farklı bir temayla ele almakta, aileyi toplumsal yaşamın merkezinde görmektedir.

Aile, disiplinlerarası incelenen bir konudur. Bu kapsamda aile kavramında incelenen konular, davranış ağı, yakın ve yoğun etkileşim süreçleri ve aile bireyleri arasındaki ilişkilerdir. Ailenin, bir grup olmasının yanında bir kurum olması nedeniyle aile içi süreçler; eğitim, psikoloji, sağlık, sosyoloji, sosyal psikoloji, sosyal antropoloji, mikro sosyoloji ve halk felsefesi bilimleri tarafından incelenmektedir. Aile dışı süreçler ise sağlık ve eğitim bilimleri, sosyoloji, sosyal psikoloji, tarih, ekonomi, siyaset bilimi ve sosyal antropoloji bilim alanları tarafından çalışılmaktadır (Çiğdem ve Dikeçligil, 1991). Aile kendine özgü özellikleri olan ve farklı yönleriyle diğer sosyal kurumlardan farklı sosyal bir kurumdur. Toplumsal yapılardan etkilenen özellikleri nedeniyle ailede bazı değişiklikler oluşmakla birlikte, kendine özel özelliklerinde devamlılık söz konusudur. Bu özellikler (Çomaklı, 2006; Demir, 2011):

Ailenin bütün sosyal oluşumlar arasında içinde en fazla evrensellik özellikler barındıran sosyal bir yapı taşı olması; her insan bir ailenin üyesi olmakla birlikte, ailenin temeli insanın biyolojik yapısında var olan karmaşık duygulardan oluşturulmuştur. Üreme içgüdü, annelik ve babalık, ebeveynlik ve arkadaşlık vb. duygularla, bireysel olarak neslin devamlılığını sağlama, anne

ve babaların şefkat duyguları, ailenin ekonomik yeterliliği, sevgi ve ırkına yönelik gururuna yönelik artan derecede toplumsal ilişkiler sonucunda ortaya çıkan ikincil duygularla kuvvetlendirilir.

Ailenin şekillendirme özelliğine sahip olması; çocuğun kişiliği aile içinde gelişirken, aile bireyleri çocukların zihinsel ve organik alışkanlıklar kazanmasında da etkilidir. Çocukların sosyalleşmesi çoğunlukla aile içinde gerçekleştiği ve ebeveynlerin çocuk üzerindeki etkileri onların gelişiminin bir parçası olduğundan, bu etkiler yaşamları süresince onlara eşlik edecektir.

Ailenin kapsamının sınırlılığı; aile biyolojik şartlara göre sınırlı bir büyüklüğe sahiptir. Aile anne-baba ve çocuklardan oluşan en küçük sosyal yapı olarak kabul edilmektedir.

Ailenin sosyal yapı itibarıyla çekirdek özelliği taşıması; ilkel ya da gelişmiş toplum olsun, sosyal yapılar aile topluluklarından oluşmuştur. Ailenin toplumsal yapı bakımından merkezi özelliği; ilkel ya da gelişmiş olsun, tüm toplumsal yapılar aile topluluğu oluşturmaktadır. Aile, karmaşık modern toplumlarda bu özelliğini kaybetmiş olsa da, sosyal sınıflar içindeki merkeziliğini koruma eğilimindedir.

Aile üyelerinin sorumlulukları; her aile üyesi belirli roller üstlenir veya bu rollerle ilgili sorumlulukları üstlenmeye çalışır.

Aile, sosyal kurallarla çevrilidir; aile kurumu, sosyal tabularla ve yasalarla şekillenen bir sosyal düzene sahiptir. Evlilik kurumu, açık kuralları olan yasal bir anlaşmadır. Eşlerin bu yerleşik kuralları değiştirme hakları yoktur, bunlara kesinlikle uymak zorundadırlar. Evlilik akdinin şekli toplumdan topluma farklılık gösterse de modern toplumlarda hemen hemen tüm ailelerinde bulunan bir birliktir. Tüm tarafların özgürce katıldığı, ancak karşılıklı rıza ile dahi kolayca ayrılamayan veya feshedilemeyen birkaç birlikten biridir. Evlilikler, yasal kısıtlamaların yanı sıra boşanma gibi yasal işlemlerle de sona erebilmektedir.

Çocuk yetiştirmenin kesinlikle doğru ve sorunsuz bir yolu yoktur. Mükemmel ergenler yetiştirmenin formülü olan bir kitap da yok. Hiçbir aile aynı olmadığı gibi, bire bir üst grup da aynı yöntemi kullanmaz (Gander ve Gardiner, 2004). "İdeal ebeveyn" terimi hatalı bir adlandırmadır. Aileler, aile üyelerinin kişiliklerine göre kendi kurallarını ve sınırlarını oluşturur. Diğer bir deyişle, farklı sosyoekonomik ve kültürel düzeylerdeki her toplum ya da toplumdaki aile için model teşkil edebilecek "kesinlikle doğru" standartlara sahip ideal bir aile tipinden bahsetmek imkansızdır (Yavuzer vd., 2010). Elliott (1988), Fenwick ve Smith (1998) ve Yavuzer vd. (2005) (aktaran Yavuzer vd., 2010) yaptıkları çalışmalarda gençlerde, dengeli,

adil ve anlayışlı ailelerin kurulduğunu, baskı kurmaktansa birlikte karar almaya daha istekli olduklarını, bu tür ailelerin aşırı katı ve koruyucu ya da koruyucu olmaktansa daha makul ve iletişimsel olduğunu düşündükleri görülmektedir. İdeal ebeveyn kavramını tanımlamak zor olmakla birlikte; çocuklarının kişiliklerini, yeteneklerini, ilgi ve değerlerini tanımaya çalışarak onları ihtiyaçları doğrultusunda destekleyen, çocuğuna alanyazında belirtildiği üzere uygun anne baba tutumları ile yaklaşan (ilgisiz, otoriter, mükemmeliyetçi v.b olmayan) ve bunu tutarlı bir biçimde sürdüren anne babalar başarılı ana-babalar olarak değerlendirilmektedir (Yavuzer, 2006).

Türkiye toplumunun aile yapısında, değişim ve dönüşüme sebep olan pek çok faktör son yirmi yılda gerçekleşmiştir. Tıp alanının gelişmesi, insanoğlunun ortalama yaşam süresinin uzaması, ölüm oranlarının azalması ve doğurganlık bilincinin kontrol altına alınması ile birlikte yeni bir nüfus yapısı başlamıştır. Bunda kadınların işgücü piyasasına girmesi, erkek ve kadının değişen rolleri, evlenme ve çocuk doğurma yaşının giderek gerilemesi, aile üyelerinin sayısındaki artış, aile yapısı ve işlevindeki değişiklikler rol oynamıştır (Epik vd., 2017). Özellikle endüstriyel gelişme nedeniyle insanların büyük şehirlerde yaşamayı tercih etmesiyle birlikte, çok hızlı bir şekilde toplumsal değişime uğrayan kurum “aile” olmuştur. Hızlı meydana gelen bu değişim sürecinde ailenin ekonomik yeterliliklerinin azalması ya da dağılması, aile bireylerinin ayrı evlerde yaşamaya başlaması, farklı işlerde çalışmaya başlaması, sorumlulukların paylaşılması ve dağıtılmasında farklılıkların meydana gelmesi kültür içinde geleneksel değerlerin farklılaşmasını sağlamıştır (Çerik, 2002). Ailenin verimliliğini artırmak ve geliştirmek için anne babaların farklı ihtiyaçlara göre yetiştirilmesi, önce aileye sonra da topluma katkı sağlayacaktır (Şentürk, 2008). Ebeveynlik bugün sosyal olarak anlaşılmaktadır ki, yeni nesillerin gelişiminde ve refahında çok önemli bir rol oynayan ve bu nedenle desteklenmesi ve korunması gereken bir kaynaktır (Rodrigo, 2016; aktaran Jimenez vd., 2019). Ailenin, en fazla tehdit altında bulunduğu Amerika Birleşik Devletleri de dahil olmak üzere bütün toplumlarda aileler özel bir konuma alınmış ve devlet politikalarıyla korunmuştur (Gülerce, 1996). Bu nedenlerle aile kurumu ve aile üyelerinin fonksiyonlarını ne ölçüde yerine getirdiğinden; dolayısıyla sağlıklı ve sağlıklı aileden söz etmek oldukça önemlidir.

Modern çağda aile kavramı ele alınırken çocuk ve ebeveyn kavramının da değerlendirilmesi gerekmektedir. Aydınlanma sürecinde ilk olarak çocukların yetişkinlerden farklı ihtiyaç ve gelişim özelliklerine sahip olduklarının farkına varılmış ve çocukluk kavramının ayrıntılı ele alınmasına, modern çocukluk kavramının gelişmesine yol açmıştır. Modern çocukluk paradigmasında, çocukluğun insan gelişiminin ilk basamağı olduğu ve zaman içinde

yetişkinliğe dönüşeceği araştırmacılar tarafından belirtilmektedir (Akbaş ve Atasü Topçuoğlu, 2009, ss. 95-103). Yapılan çalışmalarda, aile içinde çocuğun sosyal bir birey olduğunun farkına varmaya başladığı ve bir rol modele ihtiyacı olduğu vurgulanmaktadır (Sündüs, 2019). Akbaş ve Atasü Topçuoğlu (2009) da John Locke'nin “tabula rasa”sında, çocuğun “zihninin doldurulması gereken boş bir sayfa olarak tanımlandığına” dikkat çekmektedir (s. 95-103). Buradaki anahtar, çocuğun zihnindeki boşluğun doldurulmasının ne şekilde gerçekleştirileceğidir. İşin doğasında, çocuğun öğrenme sürecinin evde başladığı ve zihnindeki boşlukları doldurmak için en önemli sorumluluğun ebeveynlere düştüğü vardır. Devlet de kanunlarla çocuklarını yetiştirmeleri için anne ve babalara belirli yükümlülükler yüklemektedir. Ebeveynler çocuklarını yetiştirirken ceza ve itaat etme gibi tutum ve davranışlar gösterirken, modern ebeveynlik anlayışında sıcak ilişkiler kurma, akıl yürütme ve hoşgörülü davranışların artan şekilde yaygınlaştığı görülmektedir (Nacak vd., 2011). Ancak, bu değişim kendiliğinden gelişen bir süreç değildir. Aile kurumlarında ve aile ilişkilerinde meydana gelen değişimler, aile üyelerinin rol ve sorumluluklarının da değişmesine neden olmuş; kadınların iş hayatına girmesi, daha az aile üyesi ve artan boşanma oranları gibi aile yapısındaki değişiklikler, aileleri geleneksel destek kaynaklarından uzaklaştırmış ve modern destek kanallarına doğru itmiştir (Altuntaş, 2019). Araştırmalar, her ebeveynin çocuğunu iyi yetiştirmek isterken, ebeveynliğin eğitim yoluyla geliştirilip düzeltilebilen beceri, sabır ve tutarlılık gerektirdiğini göstermektedir. Fırsat verildiğinde, ebeveynlerin etkili ebeveynlik yöntemlerini öğrenebildikleri gözlemlenmiştir (Collins vd., 2012).

2.1.1. Aile Eğitimi

Araştırmacılar tarafından son yıllarda yapılan çalışmalar incelendiğinde, bütün toplumlarda aile eğitiminin ne denli önemi olduğu fark edilerek, bu konuda geliştirilen eğitim programlarının, yapılan eğitimlerin ve farkındalık çalışmalarının sayısında ciddi artış görülmektedir (Tezel Şahin ve Kalburan, 2009).

Aile eğitimi alanında çalışmalar yapan Aile Okuryazarlık Destek Ağı (The Family Literacy Support Network) aile eğitiminin amacının “anne babanın, çocuklarıyla sağlıklı ilişkiler kurmak, onların sosyal, duygusal, bilişsel ve psikolojik gelişimlerini, sosyal etkinliklere katılımlarını ve ev, okul gibi toplumsal ortamlarda gerekli liderlik becerilerinin gelişimini desteklemek için var olan inanç ve kapasitelerini güçlendirmek” olduğunu belirtmektedir (aktaran Yıldız, 2015, ss. 163-164). Ailedeki eğitim temel prensipler ve yöntemler bakımından incelendiğinde, bilinçli olarak evlenmiş anne ve baba, çocuğun psikolojik değerini önemser ve

kabul etmektedir. Bu bakış açısı, doğal gelişim seyri içinde çocuğun kendini gerçekleştirme amaç edinir (Yıldız, 2015). Çocuklarının gelişimini desteklemek için ebeveynlerin güncel bilgilere sahip olması ve bu bilgileri uygulamaya koyması gerekmektedir (Ay, 2015). Çocuklarını yetiştirmede kendilerini yetersiz hisseden veya desteğe ihtiyaç duyan anne babalar, devlet ve sivil kuruluşlardan gelecek eğitimlere katılma ihtiyacı hissederler (Kılıç, 2010). Geniş aileden çekirdek aileye dönüşen aile yapılarında hem çocuk yetiştirme konusunda deneyimlerini sunabilecek aile büyüklerine erişimin daha sınırlı olması, hem de hızla değişen sosyal-kültürel değerlerin değişim hızına yetişmekte zorlanan anne babaların; etkililiği test edilmiş, yapılandırılmış daha güncel programlara olan ihtiyacı artmıştır. Aile eğitimi; ailedeki her bir üyenin yaşamı boyunca değişen görevlerine, sorumluluklarına, üstlendiği rollere ilişkin uyumunu kolaylaştırmak ve desteklemek amacıyla, var olan bilgi ve becerilerine yenilerini katarak gelişimlerini arttırmaya, potansiyellerini ortaya çıkarabilmek için cesaretlendirmeye, sağlıklı bir ruhsal yapı ile ev içi ilişkilerini zenginleştirmeye odaklanmaktadır. Sanayi devrimine uzanan tarihi ile çoğunlukla örgün eğitim sisteminin dışındaki yetişkinlerle çalışmaya dayanan, sorunlar ortaya çıkmadan önleyici çalışmalar aracılığıyla eşleri, çocukları, ailedeki tüm bireyleri eğitmeyi amaçlayan, kapsayıcı ve işbirlikçi uygulamalardır (aktaran Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2011). Aile eğitiminin temel amacının; “ailenin yapısını güçlendirerek, üyelerinin daha sağlıklı ve mutlu olmalarını sağlayacak bilgi ve becerilerle donanmalarını sağlamak” olduğu araştırmacılar tarafından belirtilmektedir. Bu yolla, ailelerin çocuklarının yaşamlarını sürdürebilmelerinde bir yol gösterici olarak görev yapmaları hedeflenmektedir. Araştırmalarda, eğitime gelen ebeveynlerin birbirlerini destekledikleri, diğer ebeveynlerle bilgi alışverişinde bulunarak kendi kendilerini değerlendirdikleri belirtilmektedir (Köksal Akyol ve Bilbay, 2016).

Aile eğitim programlarının birinci hedefi ailenin mevcut yaşam koşullarına uyum sağlamasına yardım etmek; ikincisi ise çocuklarını yetiştirme rolünü üstlenen anne- babaları güçlendirmektir (Cochran, 1988). Aile eğitimlerinde ailelerin yaşam kalitelerini arttıracak bilgi ve becerilerle donanması amaçlanırken; bir diğer amaç da ailelerin yaşamları olası sorunlar karşısında nasıl çözüm üretebilecekleri, sorunlar büyümeden ve aşılabilir bir noktaya gelmeden önce sorunların üstesinden nasıl gelebilecekleri konusunda gerekli desteği sağlamaktır (Gür ve Kurt, 2011). Aile eğitim ve destek programları ebeveynlerin karşılaştığı zorluklarda ihtiyaç duydukları motivasyonu sağlama, çocuklarını yetenekli bireyler olarak yetiştirme, toplumdaki akranları ile bağlılık kurabilmelerine yardımcı olma gibi konulardaki gereksinimlerini karşılamaktadırlar (Tezel Şahin ve Özbey, 2009). Aile eğitim kurslarında ana babalara çocukların değer ve

inançlarını etkilemede, şekillendirmede model olmanın ne kadar önemli olduğunu öğretmek için yeterli uğraşıda bulunmak çok önemlidir. Ailelere çocuklarının kendilerini gözlemledikleri, dinledikleri ve kaçınılmaz olarak öğrenmelerini bu davranışlar üzerinden yaptıkları kavratılmalıdır. Aksi takdirde “yaptığımı değil, söylediğimi yap”ın geçersizliği konusunda olumsuz deneyimler yaşamaları kaçınılmazdır (Gordon, 1997, ss. 58-62). Yani anne babalar sözlerinden çok eylemleri ile iyi bir örnek teşkil ederler (Yavuzer, 2006). Toplumsal birlik ve bütünlüğe yapılan en büyük yatırım; zorluklar karşısında aile kurumunun yıkılmamasını sağlamaktır. Yapılan yatırımlar arasında uygulanan aile eğitim programlarını göstermek mümkündür. En somut çalışmalar arasında örnek göstereceğimiz bu programlar; aile kurumunun sağlıklı işleminde ve anne babaların eğitilmesinde elde ettiği olumlu katkılar bakımından yadsınamaz niteliktedir (Yıldız, 2015).

Aile eğitiminin kısa olarak tanımlamaları aşağıda listelenmiştir (Arcus vd., 1993, ss. 304; Tezel Şahin ve Özbey, 2007;)

Aile Eğitimi,

- Ailenin veya aile üyelerinin yaşamı değiştiren rollerine, ilgi alanlarına ve gelişimsel görevlerine uyum sağlamasını kolaylaştırmak;
- Ruh sağlıklarını desteklemek ve güçlendirmek;
- Aile içindeki roller hakkında bilgi ve beceri geliştirmek;
- Aile içi ilişki yapısının güçlendirilmesi;
- Yaşam kalitesini iyileştirmek ve zenginleştirilmesi;
- Bireyleri, eşleri ve aileleri potansiyellerine ulaşmaya teşvik etmeye odaklanmak;
- Genellikle örgün eğitim sistemi dışında yürütülen;
- Resmi olarak yapılandırılmış tarihi Sanayi Devrimi'ne kadar dayanan;
- Yetişkin eğitimi niteliğinde;
- İşbirlikçi ve önleyici temelli eğitimlerdir.

"Aile eğitimi", bir ailenin veya aile üyelerinin aile yaşamına olumlu katkılarda bulunmalarını sağlayacak bilgi, beceri ve tutum-davranışları kazandırma çabasıdır ve ailenin zenginleştirilmesi, ailenin geliştirilmesi, aileye destek, aileyi güçlendirme ve aile yaşam eğitimi olarak da adlandırılır. Bu tanımlamalar tamamen ya da kısmen birbiriyle örtüşen kavramlardır.

Bir eğitimin yukarıda belirtilen eğitim sınıflandırmasında yer alabilmesi için aşağıdaki şartları taşıması aranabilir (Tezel Şahin ve Özbey, 2007);

- Doğası, bir bireyin, çiftin veya ailenin yaşamıyla yakından ilgili olmalıdır.
- Bireyin, çiftin, ailenin veya toplumun ihtiyaçlarını karşılamalıdır.
- Birçok alandan malzeme kullanmalı ve uygulamalar disiplinler arası bir yaklaşım benimsemelidir.
- Atölye uygulamaları, basılı medya, video, yayınlar, internet ve daha fazlası. Birçok platformda araştırmaya yer verilmelidir.
- Tedavi edici değil eğitici olmalıdır.
- Farklı değerlere saygı göstermelidir.
- Aile eğitiminin ana hedefleriyle tutarlı olmalıdır.

2.1.2. Aile Eğitimi Programının Kısa Tarihçesi

Aile kavramı günümüzde ele alınırken çocuk ve ebeveyn kavramının da değerlendirilmesi gerekmektedir. Aydınlanma sürecinde ilk olarak çocukların yetişkinlerden farklı ihtiyaç ve gelişim özelliklerine sahip oldukları görülmüş ve çocukluk kavramının derinlemesine incelenmesi sonucunda “modern çocukluk” kavramı ortaya çıkmıştır. Aile eğitiminde, geleneksel dönem öncesine yönelik yeteri kadar bilgi bulunmamakla birlikte, bu dönem öncesinde çocukların aile soyunun devamı olarak görülmediği, bir çocuğa sahip olmanın duygusal tatmin sağlayan bir durum olduğu belirtilmektedir.

Çocukların eğitiminde sorumluluğun ebeveynler ve din adamlarında olduğu yönünde bilgiler bulunmaktadır. Bilimsel yönden, karanlık bir dönem olan bu dönemden sonra aile eğitiminde çok sıkı disiplin uygulamaları ve dini kuralların ön plana alındığı geleneksel döneme geçilmiştir. Geleneksel dönem sürecinde, toplumda istenilen ölçülerde yetişkinlerin yetiştirilmesinde, bireylerin erken çocukluk döneminden itibaren eğitilmesi konusunda hem fikir olunmuştur. 19.- 20. yy. süresince ortaya çıkan toplumsal sorunlar ve dönüşümler, aile eğitiminde değişikliklere yol açmıştır. Böylelikle modern döneme geçiş yapılmış ve çocukların eğitim, sağlık, beslenme gibi koşullarına daha fazla önem verilmiş; erken çocukluk dönemindeki çocuk ölümleri ve hastalıklarını önlemek üzere çalışmalar yapılmıştır. Modern dönemde, psikoloji alanında yaşanan ilerlemelerle gelişimsel teoriler oluşturulmuş, sonuçta gelişim dönemlerine yönelik çocuğun talep ve ihtiyaçları konusunda farkındalık

oluşturulmuştur (Ural, 2010). Aile içinde çocuk yetiştirme hususunda anne-baba eğitimi ilk kez 1950'li yıllarda başlatılmış ve konuyla ilgili araştırmalar hız kazanmış ve bilim insanlarına kaynak sağlanmıştır. Bu yıllarda, Dr. Spock'un, “Bebek ve Çocuk Gelişimi” isimli kitabı alanda temel kitap olarak kabul edilmiştir. İnternet kullanımının yaygınlaşması birlikte, ebeveynler için çocuk gelişimi ve bakımı konularında çok fazla sayıda kaynağa ulaşım olanağı sağlanmıştır (Myers-Walls ve Dworkin, 2016).

Modern dönemden sonra bilimsel çalışmalar daha da hız kazanmış ve aile eğitiminin ne kadar önemli olduğunun farkı varılmıştır. Gelişmiş ülkelerde aile eğitiminden toplumun tümünün yararlanabilmesi ve ulaşılabilir hale getirilmesi yönünde politikalar oluşturulmuştur (Ural, 2010). Bu süreçte, aile eğitimlerinin desteklenmesi devlet kurumlarının gündemi olmaya başlamıştır. Avrupa Konseyi, aile eğitimlerini desteklemek amacıyla, pozitif ebeveynlik destek politikalarını oluşturmuştur (Rodrigo, 2016). Günümüzde ebeveyn eğitim programının amacı; yetişkinlerin eğitim yoluyla desteklenerek çocuklarının kişisel, akademik ve sosyal-duygusal gelişimlerini korumamaktır. Temel amaç ise çocuğun bakımına ve eğitimine yönelik bilgi kaynaklarından alınan pozitif ebeveynlik yöntem ve tekniklerini öğrenmelerini sağlamaktır (Ponzetti, 2016).

2.1.2.1. Aile Eğitim Programının Ülkemizdeki Gelişimi

Dünyada erken çocukluk eğitimi aile merkezli yönetime göre yürütülür, eğitim kurumu merkez, eğitim kurumu aile merkezidir, ancak ülkemizde aile merkezli aile merkezli araştırma yapılmamıştır (Temel vd., 2013). Ülkemizde sistemli Aile Eğitim Programı 1989 yılında İstanbul Üniversitesinde başlatılan “Anne-Baba Okulu” ile gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV) tarafından aile eğitimi, ebeveynler ve çocuklarının katılımıyla gerçekleştirilen bir modelde verilmektedir (aktaran Erkan, 2013, ss. 60).

Türkiye’de diğer ülkelerde olduğu gibi aile eğitim programları düşük sosyo-ekonomik düzeydeki (SED) ailelere öncelik tanınarak verilmektedir. Bu SED ailelerinin çocuklarının daha fazla risk altında olması nedeniyle sağlık, eğitim, sosyal ve ekonomik yönden daha fazla desteğe ihtiyacı olan ailelere ulaşılması hedef olarak belirlenmiştir. Zayıf sosyal destek ağına sahip ve ekonomik güçlükler yaşayan ailelerin çocuklarını yetiştirirken yaşadıkları zorluklarla baş etmek kapasitelerini artırmak amaçlanmaktadır (Kılıç, 2010). Geçmişten günümüze AÇEV ve diğer sivil toplum kuruluşları, yerel yönetimler, Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) gibi uluslararası kuruluşlar, çeşitli üniversiteler, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) ve

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB) aile eğitimine yönelik hizmet vermişlerdir. AÇEV aile eğitim programlarını Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Halk Eğitim Merkezleri ve Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı Toplum Merkezleri aracılığıyla sürdürmüştür.

2.1.3. Aile Eğitimi Program İçerikleri

Etkili ebeveyn eğitim ve öğretim programları için kavramsal bir çerçeve oluşturmak, güçlü bir bilgi tabanı gerektirir. Bu bilgi tabanı, ebeveynlik süreçlerini, ebeveynlik rollerini, ebeveyn-çocuk ilişkilerini, insan gelişimini, aile dinamiklerini ve olası özel ihtiyaçları, aile koşullarını ve ihtiyaçlarını kapsar (Jacobson ve Engelbrecht, 2000). Aile eğitim programlarında çocuğun bilişsel, cinsel, psikososyal gelişimi, riskli davranışları ve ergenlik sorunları hakkında bilgi verilse de, bu eğitim programlarında ailenin çocuk üzerindeki etkisine odaklanılarak aile içi iletişim kalıplarının yeniden düzenlenmesi çalışılmıştır. Kabullenme davranışları, çocuğa empati ile yaklaşma ve çocuğu dinleme. Geleneksel rollerin çocukları koruduğu ve geliştirdiği düşünülürken, geleneksel roller çocukların birçok gelişim alanında geri kalmasına neden olabilmektedir. Örneğin, geleneksel baba rolünde, baba genellikle ailedeki tek maddi kaynak olduğundan, baba aileye para sağlayarak çocukların gelişimi için tüm sorumlulukları yerine getirdiğine inanırken, aileden daha küçük bir pay almaktadır. Etkileşim kendisine ve çocuklarına emanet edilir (Poyraz, 2007).

Aile eğitim programları amaç ve kuruma göre farklılık gösterse de genel olarak ebeveynleri çocuğun gelişim dönemi, ebeveyn-çocuk ilişkisi ve bağlanması, aile ihmal ve istismarının etkileri hakkında eğiterek olumlu tutum ve davranışlar geliştirir, çocukların ergenlik sorunlarını çözümlmeyi amaçlarlar. Örneğin; AÇEV'in en kapsamlı aile eğitimi programı ve ülkemizdeki en aktif aile eğitimi STK'sı olan Annelere Destek Programı; “Olumsuz Davranışları Değiştirme”, “Empati”, “Çatışma Çözümü”, “Cinsel Eğitim”, “Çocuklar ve Oyun” ve diğer başlıklar (AÇEV, 2019). Aile eğitim programında öncelikle gelişim kuramı ve bağlanma kuramı hakkında bilgi verilir. Ardından, olumlu ebeveyn-çocuk ilişkisi kurma konuları, gençlik sorunları, aile içi şiddet, ihmal ve istismar tartışılacaktır.

2.1.3.1. Ebeveyn-Çocuk İlişkisi

İnsan yaşam döngüsündeki birçok farklı ilişkiden en önemlisi ebeveyn-çocuk ilişkisidir. Ebeveyn-çocuk ilişkileri, çocuğun yaşı ve mizacının yanı sıra ebeveynlerin yaşı ve deneyiminden de etkilenir (Ponzetti, 2016). Aile, çocukların başlangıçta ilk etkileşimde

bulundukları ve karmaşık gelişim süreçleri yaşadıkları ortamdır (Üstünoğlu, 1991). Bu nedenle aile, çocuğun hayatında önemli bir rol oynar. Ailenin eğitimi bu rolün tam olarak yerine getirilmesine bağlıdır. Destek hizmeti olarak aile eğitimi tüm engelli çocuklar için önemli olabilir (Vuran, 2000). En küçük toplum birimi olarak aile, sosyal sistemin bir alt sistemini oluşturur. Ailenin; çocuğun bilinç gelişimi, duygu ve bedensel gelişimi ile sosyal yönden gelişimi üzerine etkisi doğum önceki dönemle birlikte başlayıp yaşamı boyunca etkisini göstermektedir. Aile içinde anne-baba-çocuk ilişkisinin niteliği ile bu ilişkilerde anne ve babanın çocuğa karşı rol model olduğu davranışlar çocuğun gelişiminde belirleyici rol olmaktadır (Tezel Şahin ve Özbey, 2007).

Aile sağlıklı ise çocuk kendini her yönden geliştirmeye eğilimlidir. Aileler sağlıklı iletişim ortamlarında olduğunda, çocuklar iyi ebeveynlik modellerinden yoksun büyürler. Aşk için nefreti, dostluk için savaşmayı, işbirliği için bencilliği ve ahlak için itaatsizliği öğrenir. Bu durumdan hem aileler hem de toplumlar büyük zarar görmektedir (Stekel, 1997). Bir çocuk kendini gerçekleştirme fırsatına sahip olacak şekilde yetişmez. Etkili iletişim, sağlıklı bir aile ortamı yaratır ve devam ettirir (Cüceloğlu, 1997). Aynı zamanda anne-babaların beraber karar almalarını ve bu kararları uygulamalarını sağlar. “Anne-babalar, çocuklarına uygulayacakları davranışların hangisinin doğru veya yanlış olduğuna birlikte karar vermelidirler.” (Clerk, 1996; aktaran Avşaroğlu, 2019, ss. 53). Böylece toplum için sağlıklı nesillerin oluşması yönünde etkin bir yol izlenmiş olunur.

Aile eğitim programları arasında, ebeveynlere olumlu ebeveynlik, koşulsuz sevgi, pozitif ebeveyn-çocuk ilişkisinin ilkeleri gibi konularda bilgi vererek ebeveyn-çocuk ilişkisini yeniden kurmayı amaçlar. Pozitif ebeveynlik, çocuğun bütünsel olarak gelişebilmesi için yetiştirme, güçlendirme, şiddete başvurmama ve sınırlar koyma dahil olmak üzere, çocuğun yüksek çıkarlarını temel alan, tanıma ve rehberlik sağlayan bir ebeveynlik davranışdır (Rodrigo vd., 2015). Koşulsuz ebeveynlik, çocukların istediklerini yapmaları ve yanlış davranışlara kayıtsız kalmaları değildir. Kriz geçtikten sonra, konuşma değerlendirme konuları aracılığıyla doğruyu söylemek ve çocuklarımıza olan sevgimizin azalmadığını göstermek gerekir (Kohn, 2015).

Aile eğitim programının amacı, olumlu ebeveynliği ve ebeveynlerin koşulsuz sevgi eylemlerini arttırmaktır. Burada koşulsuz besleme, sonsuz sevgi anlamına gelmez. Çocuklarımıza sadece ölümsüz sevgi verme şeklimiz değil, onları sevmek şeklimiz de sonraki süreçte karakterlerini tanımlayan ve etkili bir şekilde iyi bir insan haline gelen bir süreçtir. Çocuklarımızı tutkuyla sevmek ve her zaman ihtiyaçlarını karşılamamak yanlıştır. Çocuklarımızı sadece bizim istediğimiz gibi davrandıkları zaman sevmek yerine, onları istediğimiz gibi yönlendirebilmek

için koşulsuz olarak seversek, yetersiz olsalar bile iyi ve değerli olduklarını düşünmeye devam edeceklerdir (Kohn, 2015). Bu noktada, doğru ebeveynlik tutumunun benimsenmesi de önemlidir. İnkarcı, kısıtlayıcı ebeveyn tutumları çocukların ruh sağlığını bozan ve saldırgan davranışlar sergilemelerine neden olan etkenlerden biridir (Uluğtekin, 1984). Ebeveynler arasındaki sıcak ve samimi ilişki, ailedeki çocuklara da yansır. Aksine, ebeveynler arasında çatışmalı ve sağlıklı ilişkilerin olduğu ailelerde annelerin çocuklarına kızma ve sert disiplin yöntemleri kullanma olasılıklarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Çağdaş, 2015). Kötü arkadaşlıklar, radyasyonun olumsuz etkileri ve zeka geriliği ile birlikte aile içi sağlıklı ilişkilerin çocukların davranış problemlerinde en az bir faktör olduğu saptanmıştır (Geçten, 1989). Aile üyeleri arasındaki olumlu iletişim, çocuğun hayatındaki önemli dönüm noktalarından biri olan çalkantılı ergenliğin azalmasına da yardımcı olur. Ergenlik sorunları gençleri ve diğer aile üyelerini etkileyebilir.

2.1.4. İşitme Kayıplı Ailelere Aile Eğitiminin Verilmesinin Temel Amaçları

İşitme kayıplı çocukların ebeveynlerine yönelik bir aile eğitim programının temel amaçları şunlardır (Turan, 2003):

Aileleri bilgilendirin: Aile üyeleri, çocuklarının işitme kaybı olduğunu öğrendiklerinde duyguları değişebilir ve işitme kaybının çocuklarının hayatını nasıl ve ne kadar etkileyeceğini bilmedikleri için yoğun kaygı yaşayabilirler. Bu nedenle ebeveynlere, işitme kaybı teşhisi konur konmaz çocuğunun engeli konusunda bilgilendirilmesi ve işitme kaybının çocuğun yaşamına etkisinin anlatılması önerilir. Ayrıca ailelere verilen bu bilgilerin ailenin anlayacağı bir dilde ve aşırı jargondan uzak olması gerektiğinin vurgulanması da önemlidir. İşitme kaybı teşhis edildikten hemen sonra aileler eğitim kurumlarına yönlendirilmeli, aileler ve çocuklar erken eğitime başlamalıdır (Clark, 2007; Cole ve Flexer, 2007; Estabrooks, 2006; Turan, 2003). Çocuğa cihaz takıldıktan sonra aile; işitme cihazı kullanımı, temizliği ve bakımı, cihaz arızalanırsa engellerin nasıl tamir edileceğini öğrenmelidir (Clark, 2007; Turan, 2003). Akçamete ve Kargın (1996) çalışmalarında işitme kayıplı çocuğu olan ailelerin ihtiyaçlarının belirlenebilmesi için en çok bilgiye ailelerin ihtiyaç duyduğunu belirtmektedirler (s. 7-24). Ailenin bu konuda bilgilendirilmesi, çocuğunun işitme cihazlarından sonuna kadar yararlanmasını sağlarken, işitme cihazı kullanma yetkisi verildiğinde ailenin kendine olan güvenini arttırabilir. Sonuç olarak ailelerin çocuklarını eğitime konusunda daha istekli olabilecekleri ve eğitimde aktif rol alabilecekleri düşünülmektedir (Clark, 2007; Turan, 2003).

Ebeveynlerin çocukları için gerçekçi beklentiler belirlemesine izin verin: İşitme kayıplı çocuğu olan ailelerin çocuklarının dil gelişimi için farklı beklentileri olabilir. Çocuğu olmayan aileler, işitme kaybı olan bir çocuğun gelişimini durdurmak için çocuklarının gelişimi için doğru olanı yapmaktan kaçınabilirler. Tersine, bazı aileler çocuklarının kısa sürede işiten bir çocukla aynı gelişimi gösterebileceğine inanırlar ve işitme engelli çocuk göstermeyince beklentilerini karşılayamadığı için cezalandırılabilirler (Clark, 2007; Turan, 2003). Aile eğitimi ile her iki durumdaki aileler bu olumsuz duygularla baş edebilirler. Çocuğun gelişimi konusunda aileye olumlu örnek olmak ve aile eğitim sürecinde çocuğun gelişimini göstermek, ailenin çocuğun gelişimine önem vermesini sağlayabilir (Clark, 2007; Cole ve Flexer, 2007; Estabrooks, 2006; Turan, 2003).

Ebeveynlerin çocuklarının dil gelişimlerini zenginleştirmek için destek ve fırsatlar sağlamasına yönlendirin. Birçok aile çocuğunun işitme kayıplı olduğunu ve çocuklarıyla doğal iletişimlerinin bozulduğunu geç öğrenir. Aileler, çocukla kelimelerle iletişim kurmak yerine, çocuğa kelime ve cümleleri öğretmeyi tercih edebilir. Bu durum işitme kayıplı çocuklarda dil edinimini engelleyebilir (Clark, 2007; Turan, 2003). İşitme engelli çocukların normal çocuklarla aynı yollardan dil edindikleri ancak dil edinimlerinin işiten çocuklara göre daha yavaş olacağı düşüncesinden hareketle (Turan, 2003; Tüfekçioğlu, 1998), aile eğitiminde eğitimcilerin doğal etkileşimi benimseyerek örnek olmaları önerilmektedir. Bu kapsamda çocuklarla iletişim kurmanın yöntemlerini belirleyerek ailelere yardım sağlanmalıdır. Ailenin bu şekilde evde çocukla etkileşimi yoluyla zengin bir dil deneyimi sağlanarak çocukla doğal etkileşimlerin çocuğun dil gelişimini destekleyeceği aileye anlatılarak çocuğun dil gelişimi desteklenir (Clark, 2007; Cole ve Flexer, 2007; Estabrooks, 2006; Turan, 2003).

Çocuğun aile içindeki yeri ve davranış eğitimi: Bir aile çocuğunda işitme kaybı olduğunu öğrendiğinde çocuğun aile içindeki önemi değişebilir. İşitme kayıplı bir çocuk, ailedeki her şeyi geride bıraktığı için ailenin merkezi haline gelebilmekte ve bunun sonucunda ciddi davranış sorunları ortaya çıkabilmektedir (Clark, 2007; Turan, 2003). Çocuğun işitme kaybıyla ilgili başka bir sorunu yoksa, aileye çocuğunun işiten bir çocukla aynı ihtiyaçlara sahip olduğu konusunda bilgi verilmelidir ve bu bilgiye dayanarak aile, çocuğun yaşına uygun gelişimini desteklemeye teşvik edilir ve çocuğun irrasyonel talep davranışlarına karşı çıkararak uygun önlemler alınır (Clark, 2007; Turan, 2003). İşitme kaybı olan çocuklarda davranış sorunları, aile-çocuk etkileşimlerini ve çocuğun dil gelişimini olumsuz etkileyebilir. Bu nedenle aile eğitiminde çocukların davranış eğitimine önem verilmelidir (Turan, 2003). Eğitimcilerin ve ailelerin sorunlara çözüm bulmak için birlikte çalışmaları tavsiye edilir (Clark, 2007).

Çocukların dinleme becerilerini geliştirmek: Clark (2007), bir çocuğun duyarak konuşmayı öğrenebilmesi için öncelikle sesin ne olduğunun ve anlamı olduğunun farkına varması gerektiğine dikkat çekmiştir. Yetişkinler duydukları sesleri anlamak için önceki deneyimlerini ve dil deneyimlerini kullanırlar. Ancak bu durum çocuklar için geçerli değildir. Çocukların duydukları sesleri anlayabilmeleri için deneyim kazanmaları, yetişkinlerin ise işitme kaybı olan çocukların işitmelerini geliştirebilecekleri ortamı hazırlamaları gerekmektedir. İşitme kaybı olan çocukların ortamdaki yüzlerce sesin ne olduğunu anlaması için uygun dinleme ortamı ve dinleme becerileri geliştirilmelidir (Clark, 2007). Ev eğitimine dinleme egzersizlerini eklemek, çocukların dinleme becerilerini geliştirmekle kalmaz, aynı zamanda aile bireylerinin bu egzersizleri evde nasıl yapacaklarını öğrenmelerini de sağlar. Bunun için her iki aile de çocuğun dinleme becerisinin geliştirilebileceğine dair güven duygusuna sahip olmalı ve çocuğun dinleme becerisinin gelişimi konusunda aile bilgilendirilmelidir (Clark, 2007). Aileler, çocuklarına işitmeyi ve duymayı öğrenmeleri konusunda desteklenmeli, çocuklarının gün boyunca mümkün olduğunca ve her iki kulağında da işitme cihazlarını etkin bir şekilde kullanabilmeleri ve dinleme ortamını nasıl oluşturacakları konusunda desteklenmelidir. Eğitimciler, ailelerin kendilerini rahat hissettikleri bir eğitim ortamı hazırladıklarında, aileler dinleme egzersizlerini nasıl yapacaklarını ve kendilerinin nasıl uygulayacaklarını öğrenebilirler (Clark, 2007; Cole ve Flexer, 2007; Estabrooks, 2006; Turan, 2003), çocuklara işitme becerisinin kazandırılması için ailelerin uygun ses seviyesinde işitme cihazı kullanmaları, işitme cihazı kusurlarını hemen gidermeleri, sese dikkat çekmeleri, fonetik oyunlar oynamaları ve çocukları yönlendirmeleri gerektiğini vurgulamıştır. kalan işitmeyi kullanmak için. Aileler, çocukların dinleme becerilerinin gelişimine katkıda bulunduklarında kendilerine olan güvenleri artmakta ve bu güven duygusu çocukların eğitimlerine daha fazla katılma isteklerini desteklemektedir (Clark, 2007).

Anne babanın oyun becerilerini geliştirme: Çocuğun erken çocukluk döneminde birçok beceriyi kazanmasını sağlamanın bir yolu onunla oyun oynamaktır. Çocuklar içsel bir güdü ile oyun oynarlar ve bu onlara birinci elden deneyimler kazandırır. Çocuklar oyun sırasında ortak ilgi kurar ve bu ilgiyi sürdürürler. Çocukları öğrenmeye sevk eden, onlara öğrenme isteğini kazandıran motivasyon, oyunun içinde en yüksek düzeydedir (Tüfekçioğlu, 2003). Oyun çocukların bir yandan sosyal, bilişsel, duygusal ve fiziksel gelişimlerini desteklerken öte yandan çocukların farklı etkileşimler gerçekleştirmelerine fırsat vermektedir. Bu etkileşimler onların dil becerileri edinmelerini ve var olan dil becerilerini uygun yerde kullanmalarına olanak tanır (Turan, 2003). Bu yüzden işitme kayıplı çocuklarla oyun oynamak, onların dili

edinmelerine ve var olan dil becerilerini kullanmalarına destek sağlar. İşitme kaybının varlığı ailelerin çocuklarıyla kuracakları oyunun şeklini ve içeriğini de değiştirebilmektedir. Çocuğunun işitme kaybı olduğunu öğrenen aileler, çocuklarıyla oyun oynamaktan daha fazlasını öğretmeye çalışabilirler. Bazı aileler, yetişkinlerin çocuklarla oyun oynamasını desteklemeyen bir kültürel yapıya sahiptir veya bazı aileler çocuklarla oyun oynamanın faydalı olduğuna inanmamaktadır. İşitme engelli çocukların oyun desteğinden yararlanabilmesi için eğitimcilerin evde çocuklarla oynayarak örnek olmaları gerekir. Aile eğitiminde, eğitimciler ailelere oyun oynama fırsatı verir ve aileleri oyun oynamaya teşvik eder. Aileler böylece daha fazla oyun oynayarak çocukları ile daha fazla etkileşim kurabilmektedirler (Clark, 2007; Cole ve Flexer, 2007).

2.1.5. Aile Eğitimi Programının Yararları

Bebek sahibi olmak, bir ailenin yaşam döngüsünün en önemli dönemlerinden biri olarak kabul edilir. Bu dönemde karı-koca gibi istikrarlı bir ilişki içinde olanlar bile ebeveynliğe uyum sağlamakta güçlük çekebilir ve sorun yaşayabilirler (Onur, 1995). Ayrıca, evlilik sorunları, maddi zorluklar, ruhsal ve fiziksel hastalıklar söz konusu olduğunda doğum ve ebeveynlik anne babalar için oldukça karmaşık hale gelebilmektedir. Bunlar, bazı durumlarda bireyler için ikincil bir sorun olabilmektedir. Ailelerin yaşamlarında, bir çocuk sahibi olmalarıyla karı-koca olmaktan ebeveyn olmaya doğru geçmelerini sağlarken, aile içindeki dengenin bozulup, kıskançlık, kızgınlık vb. olumsuz duyguların yaşanmasına da neden olabilmektedir. Yapılan araştırmalar evliliğin çocuk sahibi olma sürecinde eşlerin %83'ünün kriz yaşadığını göstermiştir (aktaran Çamur Duyan, 2000). Çamur Duyan'ın (2000) yaptığı araştırma sonuçları, yeni çocuk sahibi olmuş ebeveynlerin davranışlarını kontrol altında tutabilme, iletişim ve problem çözme fonksiyonlarının diğer aile yaşam döngülerinde olanlara göre daha sağlıklı bir eğilimde olduğunu göstermiştir. 3-6 yaşlar arasında çocuklar gelişimsel açıdan daha ileri beceriler gösterirler ve ebeveynlerin çocuklarını toplumsallaştırması en önemli görevleri arasındadır. Ebeveynliğin nasıl yapılacağının anlaşılması süreci, çocukların ve ebeveynlerin karşılıklı olarak büyüme ve olgunlaşma sürecinin göstergesidir (Onur, 1995). Sağlıklı bir büyüme ve olgunlaşma sürecinin oluşturulabilmesi, ebeveynlere yönelik hazırlanan programlarıyla sağlanabilmektedir. Aile eğitim programlarının amacı; ebeveyn-çocuk arasındaki ilişkinin olumlu tutum ve davranışlar gösterilerek sürdürülmesini ebeveyn eğitimi yoluyla sağlamaktır. Burada temel hedef, çocuğun öncelikle aile içerisinde başlayan öğrenme ve sosyalleşme süreci sonunda kazandığı tutum ve davranışlar yoluyla, gelecek yaşantısında ve

aile dışındaki etkileşimlerinde de olumlu ilişki kalıplarını sürdürebilmesidir (Eryorulmaz, 1993). Eğitim programının diğer hedefleri ise anne ve baba rollerini benimsemelerine yardımcı olmak, evliliğin rol ve sorumluluklarına yönelik destek sağlamak, anne-baba olma yönünde farkındalık yaratmak ve aile içindeki iletişim kalitesini artırmaktır (Ersay, 2013). Başoğlu vd. (2017), aile eğitim programlarının ebeveyn-çocuk etkileşimini ve aktivitelerini geliştirmek, ebeveynlerin ebeveynlik becerilerini geliştirmek, aile içi şiddet konusunda ailelerin bilgilerini artırmak ve empati yeteneğini geliştirmek gibi amaçlar üzerine kurulması gerektiğini belirtmişlerdir (s. 123-135). Bu amaçlar doğrultusunda aile eğitimi programları bilimsel temelli bilgiye dayalı, belirli bir planlama ve uygulamaları kapsayan, değerlendirme yöntemleriyle sonuçları gözlemlene ve aksaklıkları tespit etme, aksaklıklara göre programı revize etme, kayıta dayalı uygulamaları içermelidir. Aile eğitiminin kalitesinin artırılması, ailenin çocuğun yaşamındaki hayati rolünün öneminin anlaşılmasını sağlayacaktır (Kumpfer ve Alvarado, 2003). Eğitim programı sonucunda, ebeveynlerde davranışsal değişiklikler olması ve çocuğunda değişim ve olumlu etkilenme beklenmektedir. Çocukların davranış problemlerinde azalma olmasıyla birlikte, çocuğun sosyal becerilerinde, duygu düzenlemesinde, olumlu yetenekler geliştirmesinde, problem çözme davranışlarını kazanmasında ve akademik başarısında da artış gözlenmektedir. Bu programların uzun süreli etkilerinde ise çocuğun akademik başarısızlığında, davranış bozukluğunda, suça sürüklenme ve madde kullanımı gibi alışkanlıklarında azalmalar meydana gelmektedir (Webster-Stratton, 2016).

Etkili ebeveyn eğitim programı uygulamaları; çocukların gelişiminde, akademik başarısında ve davranışlarındaki pozitif değişimleri ya da ebeveynlerin ve bakım verenlerin bilgi, tutum ve davranışlarındaki değişimleri, kanıta dayalı ve istatistiksel olarak ölçülebilir bir duruma getirmektedir. Kanıta dayalı ebeveyn eğitim programları ise katılımcıların demografik bilgilerini ve program çıktılarına ait istatistiksel bilgileri içermekte, ayrıca kısa ve uzun süreli değişimleri de vermektedir (Jacobson, 2015). Çağdaş (2015), etkili aile eğitimiyle itici, otoriter, aşırı koruyucu ve aşırı hoşgörülü olma gibi olumsuz ebeveynlik tutumlarının azaltılabileceğini belirtmiştir. Bu tutumlar bireylerin genellikle kendi ailelerinden veya sosyal çevrelerinden öğrendikleri ebeveynlik tutumlarıdır ve etkili bir aile eğitim programıyla olumsuz tutumlarının demokratik ebeveynlik tutumlarına dönüşmesi sağlanabilmektedir. Aile eğitim programları, demokratik aile tutumlarını belirlemek için ebeveynleri empatik tutumlar, iletişim ve problem çözme becerileri, kendi yaşam koşulları ve ilişkilerinin kalitesi hakkında bilgilendirmeyi ve sağlıklı aile ilişkileri konusunda eğitmeyi amaçlar (Uluğtekin vd., 2002).

2.2. İşitme Kaybı

İşitme, insanların çevreleriyle iletişim kurmasına yardımcı olan en önemli duyulardan biridir. İşitme, merkezi sinir sisteminin dilden işitsel uyarıların algılama işlevi olarak da tanımlanabilir (Yücel Ersoy, 2012, 253-270). İşitme, atmosferde oluşan ses dalgalarının dış işitsel kanaldan geçerek koklear sinir yoluyla işitsel kortekse ulaştığı ve burada işlenerek anlamlı bir işitsel girdi haline geldiği süreçtir. Bu sürecin herhangi bir bölümünde meydana gelen hastalık işitme kaybına yol açacaktır. Yetişkinlerde, günlük bireyler arasındaki iletişim becerilerinin olumsuz etkilenmediği bir işitme düzeyi, çocuklarda dil gelişimini akranlarıyla eşit düzeyde sağlayan işitme düzeyi normal, bunları sağlamayan bütün durumlar işitme kaybı olarak tanımlanır (Kurtaran ve Altuntaş, 2015, ss. 269-285).

İşitme fonksiyonu normal bireyler, bebeklik ve çocukluk döneminde çevrelerindeki yetişkinlerle etkileşime girerek ve işitsel uyarılar alarak kendi dil ve iletişim becerilerini geliştirirler. Bu etkileşimler sayesinde, işiten ve normal gelişim gösteren çocukların dil gelişimi, ek destek olmaksızın normal olarak kendi kendine gelişir (Bates, 1976). Ancak, işitme kaybı olan çocuklar, çevre ile olan bu etkileşimleri sırasında işitsel-dilsel uyarıların almakta zorlanırlar. Bu durum işitme engelli çocukların konuşmada işitsel ve dile dayalı ipuçlarından faydalanmalarını engellemektedir. kritik dönemlerde ortaya çıkan işitme kaybı, bireylerin konuşulan dilin anlamını kodlamada güçlük çekmelerine ve konuşma dilinin gramer kuralları ile ilgili bilgileri öğrenmede kesintiler yaşamalarına neden olur (Tüfekçioğlu, 2003). Çocuğun dil gelişimi üzerinde olumsuz etkiye neden olan işitme kaybı, çocuğun sosyal-duygusal ve akademik gelişimine olumsuz etkilerde bulunur (Barmak, 2010; Tüfekçioğlu, 1998).

İşitme kaybının ortaya çıkardığı olumsuz etkilenmeleri azaltmak için en erken dönemde müdahalenin önemi profesyoneller tarafından kabul edilmektedir. Yenidoğan işitme kayıplı bir bebeğin işitme kaybının erken tanınması, erken müdahale olarak uygun cihazla ve erken dönemde cihazlandırılması, çocuğun ihtiyaç duyduğu özel eğitime en kısa sürede başlaması ve tüm bunlarla birlikte işitme kayıplı çocuğun tüm bu süreçte ailesi tarafından desteklenmesi önemlidir. Çocuklarının işitme kayıplı olduğunu öğrenen aileler, ilk yıllarda fazlasıyla üzüntü yaşamaktadırlar. Aynı zamanda aile de bu konuda çok endişeli çünkü işitme kaybı hakkında yeterli bilgi yok ve işitme kaybıyla nasıl baş edeceklerini bilmiyorlar (Cole, 1992).

Ailelerin işitme kaybı hakkındaki bilgi eksiklikleri ve bu durumu kabullenme öncesi yaşadıkları duygular, ebeveynlerin çocuğa karşı uyguladıkları doğal ebeveynlik davranışları içeriğinde çocuğa karşı duyarlı davranma, iletişimsel ihtiyaçlarına ve çocuğa uygun yanıt verme vb.

davranışlarında olumsuz etkilere neden olabilmektedir (Cole, 1992). Etkilenmeler, ebeveynlerin işitme kayıplı çocuklarıyla aralarında kuracakları doğal iletişimlerin bozulmasına neden olmaktadır. Ancak işitme kaybına sahip çocuklara normal işiten akranları ile aynı işitsel-sözel dil fırsatları sağlandığında, geç de olsa dili normal işitmeye sahip akranları kadar geliştirebilmektedirler. Bu anlamda işitme kayıplı bir çocuğa destek sağlamak amacıyla, ebeveyn ve çocuk arasındaki etkileşim becerilerinin artırılması, bu etkileşimlerde yaşanan hataların düzeltilmesi ve bu etkileşimlerin daha da iyileştirilmesi için erken tanı ve erken cihazlandırmadan sonra özel eğitimin ve aile eğitimlerinin de hemen başlanması gerekmektedir (Brown ve Standen, 2005, ss. 272-282; Clark, 2007; Turan, 2010).

İşitme kayıplı çocuklara sahip ebeveynler ve aynı ortamda bulunan diğer yetişkinlerde görülen etkileşim problemlerinin belirlenerek bunların üstesinden gelmek ve yetişkinlerin çocuğun işitsel-sözel dil becerilerini geliştirmeleri konusunda deneyim kazanmaları çok önemlidir. Çocuğun konuşulan dili öğrenebilmesi, kendisinden daha tecrübeli ve daha bilgili yetişkinlerle günlük hayatta etkileşim içinde olması ve onlardan aldığı bilgileri kendi hayatı içerisinde deneyimleyerek bu konularda uzmanlaşması gerekmektedir. Bu bağlamda aileyi merkezde tutan, aile odaklı ve aile eğitimi oturumlarında ebeveynlerin işitme kayıplı çocuklarına dil ve konuşma yönünden model olabilmeleri için profesyonellerle iş birliği içerisinde çocuklarının eğitiminde aktif bir rol oynamaları önemlidir (Clark, 2007; Kargın, 2004; Turan, 2010). Bu modelde uygulamalar işitme kayıplı çocukların eğitiminde sıkça kullanılan işitsel-sözel yaklaşımın ilkelerini ve aile merkezli/aile odaklı yaklaşımı oluşturmaktadır. Bu iki yaklaşım etkileşim temelli olup, işitme kayıplı çocuğun dil gelişiminde ebeveynlerin rolüne dikkat çekmektedir (Bruder, 2010; Clark, 2007; Cole ve Flexer, 2007; Dunst vd., 1988; Mahoney ve Wheeden, 1997; Turan, 2012). Bu nedenle işitme kaybı olan çocuklar ile birlikte ebeveynlerinin de dahil edilerek yürütüldüğü aile eğitimi oturumlarında ebeveyn-çocuk etkileşiminin özelliklerine göre bu etkileşimi olumsuz olarak etkileyen etkileşim davranışlarının normalleştirilmesi ve ebeveynlerin dil gelişimini destekleyen teknik stratejileri öğrenip günlük hayatta kullanılabilir hale getirilmesi sağlanmaktadır (Clark, 2007; Kargın, 2004; Turan 2010). İşitme kaybı başlangıç yaşına göre şu şekilde sınıflandırılır (Kurtaran ve Altuntaş, 2015, ss. 269-285):

- Prelingual (0-2 yaş): Dil ve konuşma gelişiminden önce işitme kaybının ortaya çıktığı dönemdir.

- Perilingual (2-4 yaşı): İşitme kaybı, konuşma gelişimi başlamış, ancak henüz tamamlanmamışken ortaya çıkar.
- Postlingual (4 yaş üstü): Konuşma gelişimi tamamlandıktan sonra işitme kaybının ortaya çıktığı dönemdir.

İşitsel sistemde patolojinin yerleştiği anatomik bölgeye göre yapılan işitme kaybının tipini belirleyen sınıflandırmaya göre (Şenkal, 2015);

- İletim tipi işitme kaybı: Aurikula, dış kulak yolu, timpanik membran, orta kulak boşluğu ve bu boşlukta bulunan kemikçik zincirin patolojileri nedeni ile sesin iç kulağa iletiminin engellenmesi ile meydana gelen işitme kayıplarıdır.
- Sensörinöral işitme kaybı: İç kulakta bulunan koklea ve/veya koklear sinirde ve işitsel yol üzerinde meydana gelen patolojilerle oluşan işitme kayıplarıdır.
- Karma tip işitme kaybı: İletim ve sensörinöral tip işitme kayıplarına neden olan patolojilerin aynı kulakta bulunması nedeniyle oluşan işitme kayıplarıdır.
- Fonksiyonel işitme kaybı: Patolojinin organik bir kökeni olmadığı halde kişide duygusal ya da çıkar sağlama amaçlı gelişen durumları ifade eder.
- Santral işitsel işleme bozuklukları: Santral sinir sisteminde işitsel korteksi etkileyen patolojiler nedeni ile gelişen işitme kayıplarıdır.
- İşitsel nöropatiler: İşitme sinirinde meydana gelen defektler sonucu gelişen bozuklukları ifade eder.

Çocukların dile ait ses yapısı ve özelliklerine duyarlılık kazanabilmesi için işitsel yolun normal fonksiyonda olması gereklidir. Konuşma sesleri çocuk tarafından duyulamaz ise bilişsel farkındalık gelişmeyecektir. İşitme kayıplı bir çocuk sesleri ancak amplifikasyon kullanarak duyabilecektir. Amplifikasyonlar, sesin şiddetini artırarak işitsel yola ulaştırma özelliğine sahiptirler. İşitsel uyarıyı çocuk ne kadar iyi işitebilirse o kadar işitsel bilgiyi değerlendirir ve işleyebilir. İşitme kaybı olan çocuklar, işitme kaybının derecesi ne kadar yüksek olursa işitsel bilgidен o kadar az yararlanabilecektir. İşitme kaybı olan çocukların okur-yazarlık becerilerini değerlendirmek üzere yapılan araştırmalarda, bu çocukların işiten akranlarının çok altında bir seviyede puan aldıkları belirtilmiştir. Bunun nedeninin, işitme kaybı olan çocukların sınırlı işitsel deneyimleri sonucunda, alıcı ve ifade edici dil becerilerindeki gelişimsel gecikmeler olduğu gösterilmiştir (Easterbrooks vd., 2010).

2.2.1. İşitme Kaybının Çocuk Gelişimine Etkisi

İşitme kaybının etkisi birçok alanda fark edilmiştir, ancak en önemlisi konuşma ve dil gelişimi, iletişim ve öğrenmedir. İşitme kaybının zihinsel, motor ve sosyal gelişim üzerindeki olumsuz etkileri ise dikkate alınmamakta veya yanlış anlaşılmaktadır. Çocukluktaki işitme kaybının çocuğun gelişimi üzerinde daha ciddi etkileri vardır. Bu etkilerin azaltılma için tıp, iletişim, eğitim, psikoloji ve sosyal alanlarda profesyonellerden en erken dönemde destek alınmalıdır. İşitme kaybının çocuklar üzerinde dört ana etkisi vardır. Bunlar aşağıdaki şekilde belirtilmiştir (Kırman vd., 2011; Piştav Akmeşe vd., 2021);

- Alıcı ve ifade edici dilin gecikmiş gelişimi, bozulmuş dil gelişimi, öğrenme sorunlarına neden olabilir ve okul performansını düşürebilir.
- İşitme kayıplı çocuklarda iletişim bozuklukları sosyal hayattan soyutlanmaya ve benlik imajının erozyona uğramasına neden olabilir.
- Akranlarla iletişim eksikliği birçok psikolojik soruna (özgüven eksikliği, içe kapanma vb.) yol açabilir.
- İşitme kaybı, bir kişinin kariyer seçimlerini de etkileyebilir.

2.2.2. İşitme Kayıplı Çocuklarda İletişim ve Eğitim Yöntemleri

Bir çocuğun işitme kaybı arttıkça iletişim tarzı değişmekte ve kullanılan eğitim teknikleri de farklılaşmaktadır. Orta derecede işitme kaybı olan bireyler dinleme, dinlediğini algılama, algıladığını anlama, anladığını yorumlama ve cevap verme, kelime dağarcık çoğaltımı, anlam bilgisi, artikülasyon ve fonolojik bilgiler ve diğer dil ve konuşma gelişimi eğitimlerinin yanında akademik anlamda da okuma, kavrama, yorumlama becerilerini geliştirmeye yönelik desteklenmelidir. Ebeveynler gibi normal eğitim okullarındaki işitme kayıplı öğrenciye sahip öğretmenlerin de bu konularda eğitimler alması çocuğun gelişimi açısından gereklidir.

İşitme kaybında, orta derecede işitme kaybından itibaren çocukların eğitime ihtiyaçları başlamaktadır. Hafif ve orta derecede işitme kaybında, çocuklar için rahat dinleme koşullarının oluşturulması, ev ve sınıf ortamında gerekli düzenlemeler (çocuğun sınıf içinde ön sıralarında oturtulması, sınıfın duvar ve zemininde ses yalıtımı yapılarak yankıların en aza indirilmesi) yapılarak danışmanlık hizmeti verilmelidir.

2.2.3. İşitme Kayıplı Çocukların Eğitimi

İşitme kaybı tanısı almış bir birey, uygun değerlendirme sonrasında geliştirilen bir eğitim programına hemen dahil edilmelidir. İşitme kaybı olan çocukların eğitim programları, değişen işitme dereceleri nedeniyle farklılık gösterir. Bu nedenle multidisipliner bir ekip tarafından eğitim programlarının hazırlanmasına ihtiyaç bulunmaktadır. Ekipte yer alabilecek meslek grupları aşağıda listelenmiştir (Findlen vd., 2019):

- Odyolog
- Özel eğitim uzmanı
- Çocuk gelişimi uzmanı
- Dil ve konuşma terapisti
- Pedagog
- Psikolog

Her uzman kendi alanındaki sorunları tespit ederek uygulanması gereken müdahale protokolünü oluşturur. Bu uzmanların değerlendirmesi şu dört alanda odaklanmaktadır (Altınyay ve Şahlı, 2015);

1. Çocuğun gelişimi,
2. Çocuğun dil ve iletişim becerileri,
3. Ailenin çocukla iletişimi ve iletişim yöntemi,
4. Ailenin yapısal, kültürel, bakım, yetiştirme vb. özellikleri.

2.2.4. İşitme Kayıplı Çocuğa Sahip Ebeveynler ve İşitme Kayıplı Olan Çocuklarına Yönelik Tutumları

Ebeveynler çocuklarında işitme kaybı olduğunu öğrendiklerinde karışık duygular hissedebilir. Sırf işitme kaybı olduğu için üzgün, korkmuş, suçlu hissedebilir veya en azından daha iyi hissedebilir. Bu duyguları yaşamaları tamamen normaldir. Birçok ebeveyn, çocuklarının işitme kaybı nedeniyle uzun süre üzgün ve çaresiz kalmak zorunda kalıyor. Ebeveyne ve çocuğuna hizmet edebilecek profesyonellerin varlığından haberdar olmalı ve bu uzmanlarla en kısa sürede iletişime geçerek çocuğun eğitim ve gelişim ihtiyaçları konusunda gerekli desteği almaları için yönlendirilmelidir. Uzmanlardan erken dönemde eğitim alınması, çocuğun dinleme becerilerini

geliştirmesini ve ebeveynleriyle rahat iletişim kurmasına yardımcı olacaktır. Çocuğun eğitim sürecinde gösterdiği ilerleme, yaşadığı bütün olumsuz duyguların ve stresinin azaltılmasına olanak sağlayacaktır. Unutulmaması gerekli bir şey, uzmanın ebeveyn ve ocuk için çalıştığıdır. Bu uzmanlar, çocukların işitme kaybıyla ilgili çeşitli konularda da ebeveynlere yardımcı olacaktır. Uzmanlar ebeveynleri dinler, destekler ve çözümler sunar (Koca, 2016).

3. GEREÇ VE YÖNTEM

Bu çalışma, KTO Karatay Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Odyoloji Anabilim Dalı Odyoloji Yüksek Lisans programına bağlı olarak yürütülmüştür. KTO Karatay Üniversitesi Tıp Fakültesi İlaç ve Tıbbi Cihaz Dışı Araştırmaları Etik Kurulu tarafından 09.02.2021 tarihli 2021/034 sayılı karar ile etik kurul onayı alınarak çalışmaya başlanmıştır. Bu tez çalışması, Karaman ilinde hizmet vermekte olan Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezinde gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın evrenini Karaman ilinde işitme kayıplı çocuğa sahip ebeveynler, örneklemi bu kurumda işitme kayıplı çocuğu destek eğitim alan 10 ebeveyn oluşmuştur. Bireyler gönüllülük esasına göre seçilerek sözlü ve yazılı bilgi verilmiş, bilgilendirilmiş gönüllü onam formu imzalatılmıştır.

3.1. Bireyler

Çalışmaya işitme kayıplı bireye sahip 10 ebeveyn dahil olmuştur. Ebeveynlerin 7'si anne, 2'si baba ve 1'i babaannedir. Bireylerin bu çalışmaya dahil edilme ve edilmeme kriterleri aşağıda sunulmuştur.

3.1.1. Çalışmaya Dahil Edilme Kriterleri

- İşitme kayıplı bireye sahip ebeveynler.

3.1.2. Çalışmaya Dahil Edilmeme Kriterleri

- İşitme kayıplı bireyler,
- Algılama, anlama, kavrama ve yorumlamada güçlük çeken ebeveynler çalışmaya dahil edilmemiştir.

3.2. Eğitim Programının İçerikleri

Çocuk Gelişimi;

Bu bölümde çocuk gelişimi basamakları, motor gelişimi, zihinsel gelişim, dil ve konuşma gelişimi, sosyal-duygusal gelişim ve özbakım gelişimiyle ilgili bilgiler verilmiştir.

İşitme fonksiyonu ve odyolojik değerlendirme yöntemleri;

Bu bölümde işitme fonksiyonu, periferik işitme, santral işitme, işitsel işleme becerileri, işitme kaybı, işitme kaybı tipleri, işitme kaybı nedenleri, işitme kaybının özellikleri, işitme

kayıplı çocuklarda odyolojik değerlendirme yöntemleri, subjektif değerlendirme yöntemleri, objektif değerlendirme yöntemleri, dil ve konuşma, işitmenin/işitme kaybının konuşma ve dil gelişimi üzerine etkilerine yönelik bilgiler verilmiştir. Yine aynı bölümde işitme cihazları, konvansiyonel işitme cihazı, kemiğe implante işitme cihazı, koklear implant, beyin sapı implantı, işitme cihazı uygulanması, ayarlanması ve adaptasyonu, cihazın uygulanması, ayarlanması/fitting, rutin kontrolleri, temizlik ve bakımı, işitme cihazı olası sorunlar ve çözümleri, yardımcı dinleme cihazları, fm sistemleri, tv bağlantı sistemi ve bilgisayar tabanlı sistemler anlatılmıştır.

Odyolojik/işitsel rehabilitasyon bölümünde;

Daha sonra görsel beceriler, görsel fark etme becerileri, görsel dikkat becerileri, görsel takip, görsel ayırt etme becerileri, işitsel beceriler, dinleme becerileri, sesi fark etme becerileri, işitsel dikkat becerileri, işitsel lateralizasyon ve lokalizasyon becerileri, işitsel ayırt etme becerileri, işitsel geri bildirim, sesi anlama ve yorumlama gibi beceriler hakkında eğitim verilmiştir.

Dil becerileri, konuşma ve dil becerilerine giriş/ dilinin temel bileşenleri, gelişimsel dil, konuşmayı dinleme, konuşmayı ayırt etme, konuşmayı anlama ve yorumlama, işitme kayıplı çocuklarda iletişim ve eğitim yöntemlerine yönelik bilgiler verilmiştir.

İletişim yöntemleri, normal gelişim gösteren çocuklarla ebeveynleri arasındaki iletişim, normal gelişim gösteren çocuklarla akranları arasındaki iletişim, özel gereksinimli çocuklar ve ebeveynleri arasındaki iletişim, özel gereksinimli çocuklar ve akranları arasındaki iletişim, aile bireylerinin kendi aralarındaki iletişim, diğer aile bireylerinin özel gereksinimli bireyle olan iletişimi, işitme kayıplı birey ile iletişim ve işitsel-sözel yöntem (auditory verbal therapy – AVT) hakkında eğitimler verilmiştir.

Ek bir engel durumunda ebeveynlerin çocuklarına nasıl yaklaşabileceği, bu bireylerde odyolojik rehabilitasyon, işitme kaybına, dil ve konuşma bozukluğu, özel öğrenme güçlüğü, down sendromu, otizm spektrum bozukluğu, görme bozukluğu ve fiziksel yetersizlik gibi bozuklukların eşlik ettiği durumlarda izlenecek yöntemler hakkında bilgiler verilmiştir.

İşitme kayıplı çocukların eğitimi;

Bu bölümde işitme kayıplı çocukların diğer akademik eğitimlerinden; kreşler ve gündüz bakımevleri, okul öncesi eğitimi, ilkökul eğitimi, ortaokul eğitimi, ortaöğretim / lise eğitimi üniversite eğitimi, sanat, müzik ve beden eğitimi, mesleki eğitim ve özel eğitime de yer verilmiştir.

İşitme kayıplı çocuğa sahip ebeveynler ve işitme kayıplı olan çocuklarına yönelik tutumları;

Ailenin engeli / yetersizliği fark etmesi ve kabul etmesi süreci, ailenin endişelerinin, korku ve kaygılarının giderilmesi, ebeveynler için psiko-sosyal rehabilitasyon, çocuklarda görülen uyum ve davranış sorunları, ebeveynleri özel gereksinimlerine karşı uyguladıkları tutumlar, aile içi kriz durumlarıyla baş edebilme becerisi, özel gereksinimli kardeşi olan bireylere psiko-sosyal destek ve diğer duygusal destek, kamunun sağladığı destekler, özel destekler, dernek, vakıf ve kâr amacı gütmeyen kuruluşların verdiği destek programları hakkında bilgiler verilmiştir.

Çocuk ve Ebeveyn için Sağlık, Beslenme, Hijyen ve Kişisel Temizlik;

Sağlığı korumaya yönelik ipuçları, beslenme, düzenli uyku, kıyafet tercihi, ortamlara göre sağlanabilecek ek önlemler, takviye gıdalar, rutin kontroller, sağlıklı beslenme, besinlerin vitamin, mineral ve diğer faktörler açısından değerlendirilmesi, çocuğun gelişimi açısından beslenme şekilleri, olası besin eksikliğinde çocukta görülen semptomlar, dengeli ve düzenli beslenmenin önemi, sağlık besinler ve besinleri kullanma biçimleri, kıyafet, ortam ve besin hijyeni, çocukların kıyafet seçimindeki sınırlılıklar, kıyafetler üzerindeki gözle görünen ve görünmeyen canlılar ve kirler, yaşam alanlarının temizliği ve hijyeni, besinlerin ve beslenmeye yarayan materyallerin temizliği gibi konuların ele alındığı bu bölümde aynı zamanda çocuğun ve ebeveynin kişisel temizliği, çocuğa kişisel temizliğin aşılması, çocuğun kişisel hijyeninde ebeveynlere düşen kısımlar, sorumluluklar gibi eğitimler de verilmiştir.

Sosyal Haklar, Kuruluşlar, Dernekler ve Sosyal Programlar;

Engelli bireye özel haklar, kamusal haklar, özel ve tüzel haklar, engelli bireyin yakınlarına tanınan haklar, dernekler ve kâr amacı gütmeyen kuruluşlar, daha fazla bilgiye ulaşma kanalları, eğitim seminer/konferans/webinarları, üniversite birimleri, sağlık bilimleri fakülteleri, tıp fakültesi hastaneleri, çocuk gelişimi ve odyoloji üniteleri, üniversite öğrenci toplulukları, sağlık bakanlığına ait birimler, devlet hastaneleri, toplum sağlığı merkezleri, toplum ruh sağlığı merkezleri, millî eğitim bakanlığına ait birimler, rehberlik ve araştırma merkezleri (RAM), okulların rehberlik servisleri, aile, çalışma ve sosyal hizmetlere ait kuruluşlar, sosyal hizmetler il müdürlükleri, belediyeler tarafından sağlanan hizmetler, psikoterapi merkezleri, psikolojik danışmanlık merkezleri, psikolojik danışmanlık ve eğitim hizmetleri merkezleri, aile danışma merkezleri, çocuk koruyucu ruh sağlığı merkezleri, özel merkezler, psikolojik danışma merkezleri ve psikoloji kliniklerinin hangi durumlarda tercih edilebileceği, ne tür konularda destek sağlayacakları gibi konularda eğitim hizmetleri sağlanmıştır.

Bu program kapsamında işitme kayıplı bireyin her türlü gelişimini desteklemesi için her alanda etkinliği yüksek bir eğitim programı hazırlanmıştır.

3.3. Kullanılan Değerlendirme Araçları

Bu çalışmanın amacı, aile eğitimi programı kapsamında tespit edilen ailelerde çocuk gelişimi, işitme fonksiyonu ve odyoloji, odyolojik / işitsel rehabilitasyon, işitme kayıplı çocukların eğitimi, işitme kayıplı çocuğa sahip ebeveynler ve işitme kayıplı olan çocuklarına yönelik tutumları, çocuk ve ebeveyn için sağlık, beslenme, hijyen ve kişisel temizlik, sosyal haklar, kuruluşlar, dernekler ve sosyal programlar genel bilgi düzeyini ölçmek ve sonrasında gerekli eğitimleri vermektedir. Çalışmada işitme kayıplı bireye sahip 12 ebeveyn katılmış olup 2 ebeveyn devamlılık gösteremediği için istatistiğe dahil edilmemiştir. Çalışma ortalama 120 dakikadan oluşan 10 oturumda, grup olarak bir konferans salonunda gerçekleştirilmiştir. Çalışma kapsamında; toplam 50 sorudan oluşan “Aile Eğitimi Değerlendirme Formu” ailelere her bir eğitim oturumu öncesinde ve sonrasında olmak üzere iki defa uygulanmıştır. Bu formdaki sorular, verilen aile eğitimi programına yönelik oluşturulan çoktan seçmeli sorulardan oluşmaktadır. Bu formda yer alan sorulardan bazıları Ek-1 de gösterilmiştir. Ayrıca, ailelerle ilgili demografik bilgilerin olduğu bilgi formu hazırlanmış ve çalışmaya dahil olan çocukların ebeveynleri tarafından doldurulması sağlanmıştır. Demografik bilgiler içeriğinde; yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu, gelir düzeyi, kişinin mesleği, günlük çalışma süresine ilişkin bilgiler alınmıştır.

3.4. İstatistiksel Analiz

Ailelerin bilgi düzeylerini ölçmek için 50 sorudan oluşan test uygulanmıştır. Bu test aynı şekilde eğitimin başında ‘Ön Test’ ve eğitimin sonunda ‘Son Test’ olarak iki defa uygulanmış ve sonuçları kayıt altına alınmıştır. Katılımcıların yanıtları değerlendirilirken verdikleri her doğru cevap için 2 (iki) puan, yanlış cevap içinse 0 (sıfır) puan hanelerine kaydedilmiştir. Sonuçlar değerlendirilirken sadece toplam skor artışına değil, her bir formun kendi içindeki skor artışına da dikkat edilmiştir.

Bu tip öncesi ve sonrası testleri içeren veri setlerinin analizinde ‘İlişkili Örneklemeler T-Testi’ kullanılıyor olsa da, bu test parametrik analizler için geçerlidir. Araştırma boyunca toplam 10 aile ile çalışıldığı için parametrik analizlerin ilk ön koşulu olan ‘Normal Dağılım Varsayımı’ sağlanamamıştır. Bu nedenle aynı testin Non-Parametrik karşılığı olan ‘Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi’ yapılmıştır.

Formların skorlarını görebilmek için öncelikle ilgili formu oluşturan soruları gruplayarak toplamalarının alınması gerekmiştir. Bu nedenler 7 formun her biri için bu gruplama işlemi yapılarak 7 farklı değişken oluşturulmuştur. Her bir değişkene bağlı olduğu formun ismi verilmiştir. Fakat SPSS analizinde rahat anlaşılması için ilk teste ait form isimleri aşağıdaki şekilde kısaltılmıştır.

Buna göre; Çocuk Gelişimi ön test için ÇG1, İşitme fonksiyonu ve odyolojik değerlendirme yöntemleri ön test için İF1, Odyolojik / İşitsel rehabilitasyon ön test için OİR1, İşitme kayıplı çocukların eğitimi ön test için İKÇE1, İşitme kayıplı çocuğa sahip ebeveynler ve işitme kayıplı olan çocuklarına yönelik tutumları ön test için EVT1, Çocuk ve Ebeveyn için Sağlık, Beslenme, Hijyen ve Kişisel Temizlik ön test için SBHK1, Sosyal Haklar, Kuruluşlar, Dernekler ve Sosyal Programlar ön test için SHKD1, Çocuk Gelişimi son test için ÇG2, İşitme fonksiyonu ve odyolojik değerlendirme yöntemleri son test için İF2, Odyolojik / İşitsel rehabilitasyon son test için OİR2, İşitme kayıplı çocukların eğitimi son test için İKÇE2, İşitme kayıplı çocuğa sahip ebeveynler ve işitme kayıplı olan çocuklarına yönelik tutumları son test için, EVT2, Çocuk ve Ebeveyn için Sağlık, Beslenme, Hijyen ve Kişisel Temizlik son test için SBHK2, Sosyal Haklar, Kuruluşlar, Dernekler ve Sosyal Programlar son test için SHKD2 ve ilk değerlendirmelerin tamamı için Ön Test, ikinci değerlendirmelerin tamamı için ise Son Test kısaltmaları kullanılmıştır. Toplanan sonuçlar Microsoft Excel yazılımı 2016 sürümü ile derlenmiştir. Derlenen ham veri daha sonra IBM SPSS yazılımı 25. sürümü ile analiz edilmiştir. İstatistiksel anlamlılık $\alpha=.05$ olarak kabul edilmiştir.

3.5. Aile Eğitimi Değerlendirme Formu

Aile Eğitimi Programı uygulaması öncesinde araştırmaya katılan ailelere 7 ayrı başlıkta, toplam 50 sorudan oluşan değerlendirme formu yöneltilmiştir. Bu değerlendirme formu aile eğitimi literatür araştırmaları sonucu geliştirilmiştir. Form içeriği aşağıda başlıklar halinde verilmiştir:

- a. ‘Çocuk Gelişimi’ formu toplam 15 sorudan oluşmaktadır. Form genel olarak duygusal gelişim, motor gelişimi, sosyal gelişim, zihinsel gelişim, ailenin görevleri, gelişim dönemleri, öz bakım becerileri, gelişimin temel ilkeleri, güven duygusunun gelişimi konularını ele almaktadır.
- b. ‘İşitme Fonksiyonu ve Odyolojik Değerlendirme Yöntemleri’ formu toplam 10 sorudan oluşmakta olup, kulağın yapısı, işitme kaybı çeşitleri, işitme kaybı nedenleri, işitsel

beceri çeşitleri, işitme cihazı kullanıcıları için üretilen yardımcı sistemler konularını ele almaktadır.

- c. ‘Odyolojik / İşitsel Rehabilitasyon’ formu toplam 8 sorudan oluşmakta olup, görsel beceriler, dil ve konuşma becerileri, dikkat gelişimi, işitsel rehabilitasyon, konuşma gelişimi, oyunun evreleri konularını ele almaktadır.
- d. ‘İşitme Kayıplı Çocukların Eğitimi’ formu toplam 4 sorudan oluşmakta olup, işitme kayıplı bireylerin akademik eğitimi konularını ele almaktadır.
- e. ‘İşitme Kayıplı Çocuğa Sahip Ebeveynler ve İşitme Kayıplı olan Çocuklarına Yönelik Tutumları’ formu toplam 5 sorudan oluşmakta olup, ebeveyn tutumları, empati gelişimi konularını ele almaktadır.
- f. ‘Çocuk ve Ebeveyn için Sağlık, Beslenme, Hijyen ve Kişisel Temizlik’ formu toplam 5 sorudan oluşmakta olup, besin maddelerini tüketirken dikkat edilmesi gerekenler, besin grupları ve görevleri, hijyen tanımı konularını ele almaktadır.
- g. ‘Sosyal Haklar, Kuruluşlar, Dernekler ve Sosyal Programlar’ formu toplam 3 sorudan oluşmakta olup, engelli bireylere tanınan haklar, engelli bireylere yönelik olarak açılan dernekler konularını ele almaktadır.

4. BULGULAR

Çalışmada, verilen aile eğitimi programı kapsamında her eğitim oturumu öncesinde ve sonrasında uygulanan değerlendirme formunun sonuçlarına yönelik betimsel istatistik değerleri Tablo 1’de verilmiştir. Aynı zamanda katılımcılara ait demografik bilgilerin betimsel analizi de yapılmıştır. Buna göre yaş ve cinsiyet yönünden sonuçlar Tablo 2’de, ebeveynlerin eğitime mesleki durumları Tablo 3’de ve günlük çalışma süreleri ve gelir düzeylerine ilişkin sonuçlar Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 1. Ön Test ve Son Teste İlişkin Betimleyici İstatistikler

	N	$\bar{X}$	SS	Min.	Max.
Ön Test	10	19.80	4.36	14	26
Son Test	10	92.20	2.20	88	94

N : Birey sayısı

$\bar{X}$: Aritmetik ortalama

SS: Standart sapma

Tablo 1’de elde edilen sonuçlara göre yapılan aile eğitimi programının ön test sorularına ebeveynlerin ortalama değerleriyle (Ort.=19.80, SS=4.36) son test (Ort.=92.20, SS=2.20) sorularından aldıkları puanların ortalamaları karşılaştırıldığında, eğitim sonrası alınan puanların ortalamaları son test puan ortalamalarından oldukça yüksek elde edilmiştir. Bu durum, ebeveynlerin aile eğitimi konusunda yeni bilgiler edindiklerini göstermektedir.

Tablo 2. Bireylerin Yaş ve Cinsiyet Dağılımları

			Cinsiyet		Toplam
			Kadın	Erkek	
Yaş	25-34 Yaş	n	5	1	6
		%	50	10	60
	35-44 Yaş	n	3	0	3
		%	30	0	30
	45-54 Yaş	n	0	1	1
		%	0	10	10
	Toplam		8	2	10
			80	20	100

n: Birey sayısı

Tablo 2’de eğitim programına dahil olan bireylerin cinsiyet ve yaş dağılımları incelendiğinde; katılımcıların 8’ini (%80) kadınlar, 2’sini (%20) erkekler oluşmuştur. Katılımcılar ağırlıklı olarak genç nüfustan oluşmuş olup, 25-34 yaş grubunda 6 (%60) ebeveyn bulunmaktadır. En

az katılımcı 45-54 yaş grubunda 1 (%10) birey olarak bulunmuştur. 25-34 yaş grubundaki kadınlar, toplam katılımcıların %50'sini temsil etmiştir.

Tablo 3. Bireylerin Eğitim Durumu ve Mesleklerinin Dağılımları

			Eğitim Durumu			
			Ortaokul	Lise	Üniversite	Toplam
Meslek	Ev Hanımı	n	3	2	0	5
		%	30	20	0	50
	Serbest Meslek	n	1	0	0	1
		%	10	0	0	10
	İşçi	n	1	1	0	2
		%	10	10	0	20
	Memur	n	0	1	1	2
		%	0	10	10	20
	Toplam	n	5	4	1	10
		%	50	40	10	100

n: Birey sayısı

Tablo 3’de eğitim verilen aile bireylerinin eğitim durumlarına göre mesleki dağılımlarına yer verilmiştir. Buna göre katılımcıların 5’i (%50) ortaokul, 4’ü (%40) lise ve 1’i (%10) üniversite mezunudur. Ayrıca aile bireylerinin yarısı (%50) mesleğinin ev hanımı olarak belirtmiştir. 1 kişi serbest meslek sahibi olduğunu belirtirken, ikişer kişi, işçi ve memur olduklarını belirtmiştir. Katılımcılar; %30’luk oranla en çok kadın ve ortaokul mezunu grubunda yer almıştır. Üniversite mezunu ebeveynler, işçi ve memur olarak çalışmaktadır.

Tablo 4. Bireylerin Günlük Çalışma Süresi ve Gelir Düzeyinin Dağılımı

			Gelir Düzeyi			Toplam
			3.000-6.000 TL	6.000-9.000 TL	9.000-12.000 TL	
Günlük Çalışma Süresi	4-8 Saat	n	0	0	3	3
		%	0	0	30	30
	8-12 Saat	n	0	2	0	2
		%	0	20	0	20
	12 Saat ve Üzeri	n	3	2	0	5
		%	30	20	0	50
	Toplam	n	3	4	3	10
		%	30	40	30	100

n: Birey sayısı

Tablo 4’te eğitim verilen aile bireylerinin aylık gelir düzeyleri ile günlük çalışma saatlerini gösteren bilgilere yer verilmiştir. Buna göre ailelerden 5’i (%50) günlük 12 saatten fazla

çalışmakta olup sadece 3'ü (%30) 4-8 saat arası çalışmaktadır. Ailelerin 7'si (%70) 9.000 TL'den az kazanırken sadece 3'ü (%30) 9.000-12.000 TL arasında aylık kazanç elde etmektedir. Ailelerin 7'si (%70) 6.000 TL'den yüksek kazanç elde ettikleri görülmüştür.

Tablo 5. Aile Eğitimi Değerlendirmelerinin Ön Test-Son Test Sonuçlarının Karşılaştırılması

		N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı
Son Test – Ön Test	Negatif Sıra	0 ^a	0.00	0.00
	Pozitif Sıra	10 ^b	5.50	55.00
	Eşit	0 ^c		
ÇG2 – ÇG1	Negatif Sıra	0 ^d	0.00	0.00
	Pozitif Sıra	10 ^e	5.50	55.00
	Eşit	0 ^f		
İF2 – İF1	Negatif Sıra	0 ^g	0.00	0.00
	Pozitif Sıra	10 ^h	5.50	55.00
	Eşit	0 ⁱ		
OİR2 – OİR1	Negatif Sıra	0 ^j	0.00	0.00
	Pozitif Sıra	10 ^k	5.50	55.00
	Eşit	0 ^l		
İKÇE2 – İKÇE1	Negatif Sıra	0 ^m	0.00	0.00
	Pozitif Sıra	10 ⁿ	5.50	55.00
	Eşit	0 ^o		
EVT2 – EVT1	Negatif Sıra	0 ^p	0.00	0.00
	Pozitif Sıra	10 ^q	5.50	55.00
	Eşit	0 ^r		
SBHK2 – SBHK1	Negatif Sıra	0 ^s	0.00	0.00
	Pozitif Sıra	10 ^t	5.50	55.00
	Eşit	0 ^u		
SHKD2 – SHKD1	Negatif Sıra	0 ^v	0.00	0.00
	Pozitif Sıra	10 ^w	5.50	55.00
	Eşit	0 ^x		
a. Son Test < Ön Test	b. Son Test > Ön Test	c. Son Test = Ön Test		
d. ÇG2 < ÇG1	e. ÇG2 > ÇG1	f. ÇG2 = ÇG1		
g. İF2 < İF1	h. İF2 > İF1	i. İF2 = İF1		
j. OİR2 < OİR1	k. OİR2 > OİR1	l. OİR2 = OİR1		
m. İKÇE2 < İKÇE1	n. İKÇE2 > İKÇE1	o. İKÇE2 = İKÇE1		
p. EVT2 < EVT1	q. EVT2 > EVT1	r. EVT2 = EVT1		
s. SBHK2 < SBHK1	t. SBHK2 > SBHK1	u. SBHK2 = SBHK1		
v. SHKD2 < SHKD1	y. SHKD2 > SHKD1	x. SHKD2 = SHKD1		

Tablo 6. Her Bir Ön Test ve Son Test Sonuçlarının Karşılaştırılması

	Z	p
Son Test – Ön Test	-2.810 ^b	.005
ÇG2 – ÇG1	-2.810 ^b	.005
İF2 – İF1	-2.818 ^b	.005
OİR2 – OİR1	-2.848 ^b	.004
İKÇE2 – İKÇE1	-2.877 ^b	.004
EVT2 – EVT1	-2.840 ^b	.005
SBHK2 – SBHK1	-2.821 ^b	.005
SHKD2 – SHKD1	-2.859 ^b	.004

a: Wilcoxon işaretli sıra testi

b: Negatif sıra testi

Z: Standartlaştırma değeri

p: Olasılık/istatistiksel anlamlılık değeri

Tablo 5’te Wilcoxon testi sonuçlarına yer verilmiştir. Buna göre tablonun ilk satırında (SonTest-OnTest) araştırmanın ilk sorusuna ait hipotezin analizi bulunmaktadır. Tabloya göre son testten ilk teste oranla daha düşük puan alan katılımcı yoktur. Ailelerin 10 tanesi ikinci değerlendirmeden birinci değerlendirmeye göre (Pozitif Sıra) daha yüksek puan almıştır. Katılımcıların hiçbirisi birinci ve ikinci değerlendirmelerden eşit puan almamıştır. Bu bilgiler doğrultusunda tüm katılımcıların puan ortalamalarının arttığı anlaşılsa da hipotezi doğrulamak için bu bilgi yeterli değildir. Bu nedenle, Tablo 6’da Wilcoxon testinin Z değerleri ve buna bağlı anlamlılık değerlerine yer verilmiştir. Tablonun ilk satırında (SonTest – OnTest) test istatistiğinin p değerinin anlamlı olduğu ($p=.005$) görülmüştür. Bu aşamada gruplar arasında anlamlı bir fark olduğu anlaşılmıştır. p değerinin anlamlı çıkması ile birlikte H_1 hipotezi kabul edilmiştir. Ön test ile son test arasında pozitif yönlü anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur.

Araştırmanın ikinci sorusu da birinci sorusu gibi Wilcoxon testi ile analiz edilmiştir. Her bir formu oluşturan değişkenlere ait sonuçlar Tablo 5’te gösterilmiştir. Birinci soruya benzer şekilde tüm formlara ait sıra ortalaması değeri 5.50 ve sıra toplamı değeri 55.00 bulunmuştur. Ayrıca tüm formlarda son testten ilk teste oranla daha düşük puan alan (Negatif Sıra) katılımcı yoktur. Ailelerin 10 tanesi ikinci değerlendirmeden birinci değerlendirmeye göre (Pozitif Sıra) daha yüksek puan almıştır. Katılımcıların hiçbirisi ikinci değerlendirmeye birinci değerlendirmeden eşit puan almamıştır.

Tablo 6’te Wilcoxon testinin Z değerleri ve buna bağlı anlamlılık değerlerine yer verilmiştir. Tablonun tüm satırlarında test istatistiğinin p değerinin anlamlı olduğu ($p=0.005$ ile $p=0.004$ arasında değişmektedir ve $p<0.05$) görülmüştür. Bu aşamada eğitim öncesi ve sonrası

performanslarında ve bilgi düzeylerinde anlamlı bir fark olduğu anlaşılmıştır. p değeri anlamli çıkması ile birlikte H₂ hipotezi kabul edilmiştir. Tüm formların ön testi ile son testi arasında pozitif yönlü anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur.

5. TARTIŞMA

Türkiye'de yapılan araştırmalara bakıldığında işitme kayıplı çocuklara yönelik aile eğitimi alanında çok az teorik ve uygulamalı araştırma olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, giderek daha fazla sayıda işitme kayıplı çocuğa erken teşhis ve tedavi uygulanmakta ve bu alanda özel eğitime ihtiyaç duyulmaktadır. Bu dönemde yapılan aile eğitimi araştırmalarını geliştirmek ve kaliteli eğitim verebilmek için aile merkezli uygulamanın çeşitli yönleriyle incelenmesi ve sonuçlarının tartışılması gerekmektedir. Buradan hareketle çalışmanın amacı, işitme kaybı olan çocuklarda aile oluşum sürecini incelemektir.

Yapılan araştırmalar, aile eğitimine katılım yönünden incelendiğinde eğitim düzeyi düşük ebeveynlerin aile eğitimine daha çok ihtiyacı olduğunu göstermektedir (Yavuzer, 2006). Çalışmamızda da benzer şekilde eğitim durumu daha düşük olan bireyler eğitim durumu yüksek olan bireylere göre eğitim alma isteği ve eğitim programından elde ettikleri kazanımlar açısından daha başarılı oldukları görülmüştür. Çalışmamızda, ebeveynlerin daha çok ortaokul mezunu olduğu, ev hanımı olduğu ve gelir düzeylerinin yüksek olduğu, çalışan ebeveynlerin çok uzun mesailerde çalışmak zorunda olmaları görülmüştür. Bu sonuçları tartışabileceğimiz herhangi bir literatüre ulaşılamamıştır. Ancak, işitme kayıplı çocuğa sahip, eğitim düzeyi düşük, ev hanımı olan ve iyi gelire sahip, çok uzun mesailerde çalışmak zorunda olan ebeveynlerin aile eğitiminden yarar gördükleri söylenebilir.

Aile eğitimi programlarına katılım yönünden literatür, incelendiğinde annelerin daha fazla aktif katılım gösterdikleri belirtilmektedir (Çağdaş, 2015; Kılınç, 2011). Çalışmamızda da benzer şekilde aile eğitimi programına en çok annelerin katılım gösterdikleri görülmüştür. Bu sonuçlarımız literatür ile benzerlik göstermektedir.

Vygotsky, çocuğun erken çocukluk dönemi gelişimsel becerileri edinmesinde özellikle yakın çevresi ve ailesinin etkili olduğunu belirtmektedir (Bodrova ve Leong, 2010). Çocuğun bulunduğu aile ve aile içindeki etkileşimleri erken çocukluk gelişimini etkilemektedir. Bu nedenle erken dönemde çocuğun eğitimi ile ilgili verilen hizmetlerin sadece çocuğa değil çocuk ile birlikte yakın çevresine de verilmelidir. Çocuğun anne ve babasının da bu eğitimde yer alması hedeflenmelidir (aktaran Turan, 2003). Literatür taramalarında işitme kayıplı çocukların ebeveynlerine yönelik çalışmamıza benzer uygulamaları içeren araştırmalara ulaşılamamıştır. Bu nedenle aile eğitiminin yararlarına ilişkin bilgiler ile sonuçlarımız tartışılmıştır. Çalışmamızda ebeveynlere grup olarak verilen aile eğitimi programı uygulamaları sonucunda yapılan değerlendirmelerde, ebeveynlerin ön test ve son test puan ortalamalarının artış

gösterdiği görülmüştür. Bu sonuç, aile eğitiminin yararına yönelik literatür bilgileriyle örtüşmektedir. Ebeveynlerin işitme kayıplı çocuklarının engeline yönelik bilgi düzeylerinde artışın, çocuklarıyla iletişimleri ve çocuklarına yaklaşımlarına destek olabileceği düşünülmüştür.

Çalışmada, eğitim sonrasında ebeveynlerin genel bilgi ve farkındalık düzeylerinde kayda değer bir artış olduğu, verilen eğitim sonrası yedi kategorinin her birinde verilen eğitimin ebeveynlerin ebeveynlerin bilgi düzeyinde artışa neden olduğu görülmüştür.

6. SONUÇ

Araştırmanın bu bölümünde işitme kayıplı bireylerin ebeveynlerine yönelik aile eğitim programı uygulaması ve programın ebeveynler üzerindeki etkisinin incelenmesine dair ulaşılan sonuç ve öneriler yer almaktadır:

1. Çalışmada ebeveynlerin işitme kayıplı çocuklarının engeline yönelik yeni bilgiler edindikleri görülmüştür.
2. Eğitim düzeyi düşük ebeveynlerin, eğitim durumu yüksek olan bireylere göre eğitim alma isteği ve eğitim programından elde ettikleri kazanımlar açısından daha başarılı oldukları belirlenmiştir.
3. Uyguladığımız aile eğitimi programı yedi kategoride verilen içerik yönüyle başarılı olmuştur.
4. İşitme kayıplı çocuğa sahip ebeveynlerin bilgi düzeylerinde artış meydana gelmiştir.
5. Aile eğitim programına anneler daha fazla ilgi göstermiş ve bilgilenmek istemişlerdir.

Literatürdeki bütün çalışmalarda yapılan aile eğitimi programları bazı kalıplaşmış (ebeveyn-çocuk-eğitimci ile verilen bireysel eğitim, bir kaç saatlik uygulanan seminer eğitimleri, çocukla birlikte bir kaç saatlik eğitimler vb.) eğitim içeriklerini barındırmaktadır. Literatür taramalarında daha önce odyolojik eğitimlerin de bulunduğu bir aile eğitimi programı bulunamamıştır. Bu nedenle yapılan bu çalışmanın özellikle rehabilitatif odyoloji literatürüne katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Aile Eğitimi içeriğinde ayrıntılı bilgilendirme eğitimlerinin ebeveylere çok fazla katkı sağlayacağını çalışmamız sonuçları göstermiştir. Bu konuda aile eğitimini takip eden süreçleri de içeren araştırmaların yapılmasının, bu eğitimin çocuk üzerine etkileri konusunda ayrıntılı bilgiler verecektir.

KAYNAKLAR

- AÇEV. (2019). Anne-çocuk eğitim programı. *İstanbul*. AÇEV.
- Akbaş, E., & Atasü Topçuoğlu, R. (2009). Modern çocukluk paradigmasının oluşumu- eleştirel bir değerlendirme. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 20(1), 95-103.
- Akçamete, G., & Kargın, T. (1996). İşitme engelli çocuğa sahip annelerin gereksinimlerinin belirlenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 2(2), 7-24.
- Altınyay, Ş., & Şahlı, S. (2015). *Temel odoloji: İşitme kayıplı çocuklarda eğitim yaklaşımları*. (E. Belgin & S. Şahlı, Ed.). Güneş Tıp Kitabevleri.
- Altuntaş, Ç. (2019). *Aile eğitim programının annelerin ebeveynlik davranışlarına ve çocuklarında gözlenen davranış problemlerine etkisi*. Yüksek lisans tezi, Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- Arcus Margaret, E., Schvanefeldt Jay, D., & Moss, J. J. (1993). Handbook of family life education. *Foundations of family life education*. California.
- Avşaroğlu, G. (2019). *7-11 yaş aile eğitimi kurs programının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi*. Doktora tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü İstanbul.
- Ay, F. (2015). *Aile eğitimi kurslarının yetişkin eğitimi bağlamında etkililiğinin değerlendirilmesi*. Yüksek lisans tezi, Bartın Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bartın.
- Barmak, E. (2010) *İşitme engelinin erken tanısının gelişim alanlarına etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Başoğlu, C., Neslihan, L. Ö. K., & Öncel, S. (2017). Çocukların aile içi şiddetten korunmasında ailelere yönelik girişimler. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 9(2), 123-135.
- Bates, E. (1976). *Language and context: The acquisition of pragmatics*. Academic Press.
- Bodrova, E., & Leong, D. J. (2010). *Revisiting Vygotskian perspectives on play and pedagogy*. London.
- Brown, D. J., & Standen, P. J. (2005). Zihinsel engelli kişilerin rehabilitasyonunda sanal gerçeklik. *Siberpsikoloji ve davranış*, 8(3), 272-282.

- Bruder, M. B. (2010). Early childhood intervention: A promise to children and families for their future. *Exceptional children*, 76(3), 339-355.
- Bulut, I. (1993). *Ruh hastalığının aile işlevlerine etkisi*. T.C. Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı. Ankara.
- Cerik, S. (2002). Ailelerin gençlere karşı tutumları ve gençlerin ailelerinin tutumlarını algılayışlarına yönelik üniversite gençliği üzerinde bir araştırma. *Ege Academic Review*, 2(1), 21-24.
- Clark, M. (2007). *A practical guide to quality interaction with children who have a hearing loss*. Plural Pub.
- Cochran, M. (1988). Parental empowerment in family matters: Lessons learned from. *Parent education as early childhood intervention: Emerging directions in theory, research and practice*, (23)3.
- Cole, E. B. (1992). 3 yaşındaki işitme engelli çocuklara doğumda ortaya çıkan konuşmanın teşvik edilmesi. Volta İncelemesi.
- Cole, E. B., & Flexer, C. (2007). Children with hearing loss—developing hearing and talking. *Birth to Six*. Plural Publishing.
- Collins, D., Jordan, C., & Coleman, H. (2012). *An introduction to family social work fourth edition*. Brooks/Cole.
- Cüceloğlu, D. (1997). *İçimizdeki çocuk*. Remzi Kitapevi.
- Çağdaş, A. (2015). *Anne-baba-çocuk iletişimi*. Eğiten Kitap.
- Çamur Duyan, G. (2000). *Aile işlevleri ile ailenin sosyal, demografik ve ekonomik nitelikleri ve yaşam döngüsü arasındaki ilişkiler* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Çiğdem, A., & Dikeçligil, B. (1991). *Aile yazıları*. T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, Ankara.
- Çomaklı, D. (2006). *Türk ve Alman ailesinde kadının çocuk eğitimindeki yeri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Demir, E. (2011). *Aile eğitimi programlarında eğitimcilerin ve annelerin kültürel çeşitliliğe ilişkin görüşleri*. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Demirbaş, Z. F. (2006). *Aile bireylerine karşı fena muamele*. Doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Dunst, C. J., Trivette, C. M., Davis, M., & J. (1988). Enabling and empowering families of children with health impairments. *Children's Health Care*, 17(2), 71-81.
- Easterbrooks, S. R., L. D., & Cannon, J. E., Fredrick (2010). Vocabulary instruction through books read in american sign language for english-language learners with hearing loss. *Communication Disorders Quarterly*, 31(2), 98-112.
- Epik, M. T., Çiçek, Ö., & Altay, S. (2017). Bir sosyal politika aracı olarak tarihsel süreçte ailenin değişen/değişmeyen rolleri. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 17(38), 35-58.
- Erkan, S. (2013). *Aile ve aile eğitimi ile ilgili temel kavramlar: Aile eğitimi ve erken çocukluk eğitiminde aile katılım çalışmaları*. Anı Yayıncılık.
- Ersay, E. (2013). *Aile eğitim programlarının planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi: Aile eğitimi ve erken çocukluk eğitiminde aile katılım çalışmaları*. Anı Yayıncılık.
- Eryorulmaz, A. (1993). *Kurumsal okul öncesi eğitiminde ailenin rolü. Okul Öncesi Eğitimi Yaygınlaştırılması*. Ya-Pa Yayınları.
- Estabrooks, W. (2006). *Auditory-verbal therapy and practice*. Alex Graham Bell Assn for Deaf.
- Evirgen, N. (2010). *Aile içi örüntülerin çocukların algıları açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Findlen, U. M., Malhotra, P. S., & Adunka, O. F. (2019). Parent perspectives on multidisciplinary pediatric hearing healthcare. *International Journal of Pediatric Otorhinolaryngology*, 116, 141-146.
- Gander, M. J., & Gardiner, H. W. (2004). *Çocuk ve ergen gelişimi: Çocuk ve adolesanların gelişimi*. (B. Onur, Çev.). İmge Publishing.
- Geçten, E. (1989). *Çağdaş yaşam ve normal dışı davranışlar*. Remzi Kitabevi.
- Gordon, T. (1997). *Etkili ana baba eğitiminde uygulamalar*. Sistem Yayıncılık.
- Gökçe, B. (1976). Aile ve aile tipleri üzerine bir inceleme. *Hacettepe Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi*, 8(1-2), 46-67.

- Gunnore, M. L., Hetherington, E. M., & Reiss, D. (2006). Differential impact of fathers' authoritarian parenting on early adolescent adjustment in conservative protestant versus other families. *Journal of Family Psychology*, 20(4), 589.
- Gülerce, A. (1996). *Türkiye’de ailelerin psikolojik örüntüleri*. Boğaziçi Üniversitesi Matbaası.
- Gür, B.S., & Kurt, T. (2011). Türkiye'de ailelerin eğitim ihtiyaçları. *Aile ve Toplum Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi*, (27)7.
- Jacobson, A. L., & Engelbrecht, J. (2000). Parenting education needs and preferences of parents of young children. *Early childhood education journal*, 28(2); 104-116.
- Jacobson, A. L. (2015). *Learning Goals*. Evidence-based Parenting Education: A Global Perspective. (Ponzetti, J. J., Ed.). Routledge.
- Jiménez, L., Antolín-Suárez, L., Lorence, B., & Hidalgo, V. (2019). Family education and support for families at psychosocial risk in Europe: Evidence from a survey of international experts. *Health ve Social Care in the Community*, 27(2), 449-458.
- Kargın, T. (2004). Kaynaştırma: Tanımı, gelişimi ve ilkeleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 5(2), 1-13.
- Kılıç, Ç. (2010). Aile Eğitim Programları ve Türkiye’deki Örnekleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Dergisi*, (10)1; 99–111.
- Kılınç, F. E. (2011). *Anne eğitim programı ile anne çocuk etkileşim programının 24-36 aylık çocukların bilişsel becerilerine ve annelerin çocuk yetiştirme davranışlarına etkisinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Kırman, A., & Yıldırım Sarı, H. (2011). İşitme engelli çocuk ve adolesanların sağlık durumları. *Güncel Pediatri*, 9, 85-92.
- Koca, A. (2016). *İşitme kayıplı çocuğu olan bir ailenin aile eğitimi sürecinin incelenmesi*. Doktora tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Kohn, A. (2015). *Koşulsuz ebeveynlik*. (Ataman, Y. Çev.). Görünmez Adam Yayıncılık.
- Köksal Akyol, A., & Bilbay, A. (2016). Aile eğitimi. *Aile yaşam dinamiği*, 363-392.
- Kumpfer, K. L., & Alvarado, R. (2003). Family-strengthening approaches for the prevention of youth problem behaviors. *American psychologist*, 58(6-7), 457.

- Kurtaran, H., & Altuntaş, E. E. (2015). *Odyolojide Temel Kavramlar ve Yaklaşımlar: İşitme kayıpları (M. Gündüz & E. Karabulut, Ed.)*. Nobel Tıp Kitapevi.
- Mahoney, G., & Wheeden, C. A. (1997). Parent-child interaction-The foundation for family-centered early intervention practice: A response to Baird and Peterson. *Topics in Early Childhood Special Education*, 17(2), 165-184.
- Myers-Walls, J. A., & Dworkin, J. (2016). Evidence-based Parenting Education. *A global perspective*.
- Nacak, M., Yağmurlu, B., Durgel, E., & Van De Vijver, F. (2011). Metropol ve Anadolu'da Ebeveynlik: Biliş ve Davranışlarda Şehrin ve Eğitim Düzeyinin Rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 26(67).
- Onur, B. (1995). *Gelişim psikolojisi- yetişkinlik, yaşlılık, ölüm*. İmge Yayınevi.
- Piştav Akmeşe, P., Kayhan, N., Kirazlı, G., & Kirazlı, T. (2021). İşitme kayıplı çocukların eğitimine ilişkin odyoloji ve konuşma bozuklukları uzmanları görüşleri. *Türk Odyoloji ve İşitme Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 37-44.
- Ponzetti, J. J., (2016). *Evidence-based approaches to relationship and marriage education*. Routledge.
- Poyraz, M. (2007). *Babaların Babalık Rolünü Algılamalarıyla Kendi Ebeveynlerinin Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Rodrigo, M. J., Almeida, A., & Reichle, B. (2015). *Evidence-based parent education programs: A European perspective. In Evidence-based parenting education*. Routledge.
- Rodrigo, M. J., Suarez, A., & Muneton, M. (2016). Parental activities seeking online parenting support: Is there a digital skill divide?. *Revista de Cercetare si Interventie Sociala*, 54, 36.
- Stekel, W. (1997). *Bir anneye mektuplar*. (Çankırlı, A. Çev.). Timaş Yayınları.
- Sündüs, A. (2019). *Aile eğitim programının aile işlevleri üzerindeki etkisinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Ana Bilim Dalı, İzmir.
- Şenkal, İ., & Işıklı, S. (2015). Çocukluk çağı travmalarının ve bağlanma biçiminin depresyon belirtileri ile ilişkisi: Aleksitiminin aracı rolü. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 26(4), 261-67.

- Şentürk, Ü. (2008). Aile kurumuna yönelik güncel riskler. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 14(14), 7-32.
- T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2011). Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü. *Türkiye’de aile yapısı araştırması*, 238-244.
- Temel, F., Aksoy, A., & Kurtulmuş, Z. (2013). *Aile Eğitiminin Planlanması Uygulanması ve Değerlendirilmesi: Aile Eğitimi ve Erken Çocukluk Eğitiminde Aile Katılım Çalışmaları*. Anı Yayıncılık, Ankara.
- Tezel Şahin, F., & Kalburan, F.N.C. (2009). Aile Eğitim Programları ve Etkililiği: Dünyada Neler Uygulanıyor? *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (25), 1-12.
- Tezel Şahin, F., & Özbey S. (2009). Aile eğitim programlarına niçin gereksinim duyulmuştur? Aile eğitim programları neden önemlidir? *Aile ve Toplum Dergisi*, 3 (12), 7-12.
- Tezel Şahin, F., & Özbey, S. (2007). Aile eğitim programlarına baba katılımının önemi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 18(1), 39-48.
- Titmus, C., Buttedahl, P., Ironside, D., & Lengrand, P. (1985). *Yetişkin eğitimi terimleri*. (F. Oğuzkan, Çev.). UNESCO Türkiye Milli Komisyonu Yayınları.
- Turan, Z. (2003). *Çocuklarda işitme sorunlarının değerlendirilmesi: İşitme, konuşma ve görme sorunu olan çocukların eğitimi* (U. Tüfekçioğlu. Ed.). Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları.
- Turan, Z. (2010). İşitme kayıplı çocuklarda doğal işitsel-sözel yaklaşımla sürdürülen bir aile eğitimi çalışmasının incelenmesi. *Anadolu Üniversitesi Açık Erişim Sistemi*.
- Turan, Z. (2012). Early intervention with children who have a hearing loss: Role of the professional and parent participation. *Hearing loss*, 117-133.
- Tüfekçioğlu, U. (1998). İÇEM’de uygulandığı şekli ile doğal işitsel-sözel yaklaşım nedir. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1-2), 113-123.
- Tüfekçioğlu, U. (2003). *İşitme, konuşma ve görme sorunları olan çocukların eğitimi*. Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Türk Dil Kurumu. (2016). *Sözlük*. Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr/>
- Uluğtekin, S. (1984). Çocuk yetiştirme yöntemleri açısından ana-baba çocuk ilişkileri. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Dergisi*, (21), 69.

- Uluğtekin, S., Tomanbay, İ., Cılga, İ., Arıkan, Ç., Mavili, A., İl, S., & Demiröz, F. (2002). *Akademik yönden yeniden yapılanma önerisi*. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Hizmetler Yüksekokulu. Ankara.
- Ural, O. (2010). *Aile eğitimi ve erken çocukluk eğitiminde aile katılım çalışmaları: Düünden bugüne aile eğitimi* (F. Temel, Ed.). Anı Yayıncılık.
- Üstünoğlu, Ü. (1991). Okulöncesi dönemdeki aile eğitiminde benimsenebilecek farklı yaklaşımlar. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4 (1-2), 121-133.
- Vuran, S. (2000). *Zihinsel engelli çocuk annelerine ödüllendirme ve eleştirmenin kazandırılmasında bilgilendirme, dönüt verme ve ödüllendirmenin etkililiği*. Zirem Yayınları.
- Webster-Stratton, C. (2016). *The incredible years parent programs- methods and principles that support program fidelity: evidencebased parent education, A global perspective*. Routledge Press.
- Yavuzer, H. (2006). *Çocuk eğitimi el kitabı*. Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H., Köknel, Ö., Kulaksızoğlu, A., Halis, D., & Ayhan, P. (2010). *Çocuk ve ergen eğitiminde anne baba tutumları*. Timaş yayınları.
- Yazar, T. (2012). Yetişkin eğitiminde hedef kitle. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (7), 21-30.
- Yıldız, Z. (2015). Aile eğitim programları ve din/değer merkezli aile eğitimi ihtiyacı. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (22), 159-183.
- Yucel Ersoy, E., Bayguzina, S., & Ataş, A. (2012). Determination the needs of the parents having children with cochlear implants during transition to pre-school institutions. *The Journal of International Advanced Otology*, 8(2), 253-270.

1. Gelişim alanları arasında aşağıdakilerden hangisi yer almaz?
 - a) Motor gelişim
 - b) Sosyal gelişim
 - c) Duygusal gelişim
 - d) Düşünsel gelişim
 - e) Zihinsel gelişim
 - I. Aile
 - II. Kalıtım
 - III. Beslenme
 - IV. Çevre
2. Yukarıdakilerden hangileri çocuklarda bilişsel ve dil gelişimini etkileyen etmenler arasında sayılabilir?
 - a) I-II-IV
 - b) I-III-IV
 - c) I-II-III
 - d) II-III-IV
 - e) I-II-III-IV
3. Aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?
 - a) İşitme kaybı doğuştan kaynaklanabildiği gibi sonradan da gelişebilir.
 - b) İşitme kaybı çok fazla olan bireyler ameliyatla takılan koklear implantı tercih edebilir.
 - c) İşitme cihazını cami, pazar gibi ortamlarda kesinlikle kapatmalıyız.
 - d) İşitme kaybımız ne derecede olursa olsun ihtiyaç varsa işitme cihazı kullanmalıyız.
 - e) İşitme kaybının ilerleme hızını işitme cihazı ile azaltabiliriz.
4. Aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?
 - a) İşitme cihazı kulaktayken ötmesinin sebebi kulak kalıbının artık eskidiğini ve değiştirilmesi gerektiğini gösterir.
 - b) İşitme cihazı pillerinin arkasındaki yapışkanlar pili daha iyi tutmak içindir.
 - c) İşitme cihazının ayarlamaları ilk zamanlar birkaç haftada, ilerleyen zamanlarda en az yılda iki kez yapılmalı.
 - d) İşitme cihazlarının temizlik ve bakımlarının yapılması ses kalitesini etkiler.
 - e) İşitme cihazını sadece banyoda, şiddetli yağmurlarda ve uyumadan hemen önce çıkarmalıyız.
 - I. Ağlama
 - II. Mırıldanma
 - III. Bağırma
 - IV. Jargon
 - V. İlk Kelimeler
5. Yukarıda verilen süreçlerden hangisi ya da hangileri konuşma gelişiminin bir süreci değildir?
 - a) Yalnız I
 - b) Yalnız III
 - c) II ve IV
 - d) I ve V
 - e) I, II ve V

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Mustafa KIZILTAŞ

EĞİTİM DURUMU

Lisans Öğrenimi : 2019, KTO Karatay Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Yüksekokulu, Odyoloji Bölümü

Yüksek Lisans Öğrenimi : 2023, KTO Karatay Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Odyoloji Anabilim Dalı, Odyoloji Yüksek Lisans Programı

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

Bilimsel Faaliyetleri : Şan, İ., & Öztürk, B. (2021). *Odyoloji’de Artikülasyon ve Fonoloji: Artikülasyon ve Fonolojiye Giriş* (Kızıлтаş, M., Ed.). Akademisyen Kitabevi.

İŞ DENEYİMİ

Stajlar : 2018, Stajyer Odyolog, Karaman Devlet Hastanesi

2018, Stajyer Odyolog, Işığım Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi

2018, Stajyer Odyolog, Konya Numune Hastanesi

2019, Stajyer Odyolog, KTO Karatay Üniversitesi Odyoloji Kliniği

Çalıştığı Kurumlar : 2019, Odyolog, Özel Aba Şahika Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi

2022, Kurucu-Odyolog, Doğa İşitme Cihazları Satış ve Uygulama Merkezi

2023, Odyolog, Özel Uyum Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi

Tarih: 25 Ocak 2023

T.C.
KTO KARATAY ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ
İLAÇ VE TIBBİ CİHAZ DIŞI ARAŞTIRMALAR ETİK KURUL KARARI

Toplantı Sayısı: 2

Toplantı Tarihi: 09.02.2021

Karar Sayısı: 2021/034: Dr. Öğr. Üyesi İclal ŞAN'ın, "İşitme Kayıplı Bireylerin Ebeveynlerine Yönelik Aile Eğitim Programı Uygulaması ve Programın Ebeveynler Üzerine Etkisinin İncelenmesi " başlıklı araştırma projesi çalışması ile ilgili 04.02.2021 tarihli dilekçesi ve ekleri görüşüldü.

Görüşme sonucunda araştırma projesi çalışmasının Dr. Öğr. Üyesi İclal ŞAN'ın sorumluluğunda yürütülmesinin uygun olduğuna oy birliği ile karar verildi.

Not: Çalışma ile ilgili gerekli izin ve yasal sorumluluk araştırmacılara aittir.

Sorumlu Araştırmacı: Dr. Öğr. Üyesi İclal ŞAN

Yardımcı Araştırmacı: Odyolog Mustafa KIZILTAŞ